

Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулаа!

БУРЯД ҮНЭН

1921 оной
декабрийн 21-нээ
гарана

Бүгд
арадай
газетэ

1995
СЕНТЯБРЬ
15
Намарай хинхүүбин
барын 21
ПЯТНИЦА
гарагай 6
№174 (19268)
Газетын сэн
хэлсэгтэ.

ХОЙТО- БАЙГАЛАЙ

АЙМАГААР ЯБАБА

Буряад Республикын Президент А. В. Потанов байгша 8-наа 10-наа Хойто-Байгалай аймагаар ябаба. Энд эрээд байха Президент түрүүлэн Седеробайкальск хотын нийгэмн түлөөлэгшэдтэй, эсгэ ороноо хамгаалгын үүсхэ дайнай ветерануудтай уулзаха, хани халуунаар мөөрэдээн байгаа. А. В. Потанов сугларашадай урда үгэ хэлээн, олон тоото хуудануудань харюусанан хэлэж юм.

Президент Хойто-Байгалай аймагай гол шухала хуудануудань сентябрийн 9-н үлөө үнгэргэбэ. Аймагай хамгаалгын гуава В. В. Старков, анансын таагыг даагша Н. С. Хандеева, дотоодын хэрэгүүдэй аймаг начальник Г. Н. Антонов эгсгэд зүблөөн дээрэ эхэлсэлүүдэ хэбэ. Буряад Республикын Арадай Хуралай нийгэмдэй түрүүлэгш В. К. Потанов, барилгын ба архитектурын министр С. М. Антонов, республикын нийгэмн түрүүлэгшын хамтаар А. П. Табалаев үгэ хэлэбэ.

Республикын Президентын шалгада, Федерацийн Сөвөдэй депутат байха үедөө ямар ажал хуудан тухайдаа А. В. Потанов хойто-байгалайхидай урда үгэ хэлэбэ.

Президент Байкальское буринда хүрэн, "Победа" колхозой коллективтэй уулзалан, эндэхи хургуулида, олоннидаа хүрэн, хургуулидаар орожо гараган байгаа. Нийгемангарск ошодоо, А. В. Потанов биологическа экспедицийн коллективтэй уулзаба.

Эр Хойто-Байгалай аймагай хуудануудань 70 жэлэй ойдо хуудануудань баяр ёһолодо хуудана.

Ахалагша хонишон Намжил Юрьевич Жамбалов аймаг хани нүхэр Галина Жамбаловна хориин аймагай Үдын совхозой Хан-Жаргал гэж үзэсхэлэн гоё хурта хонин ажалда хүдэлнэ. Тэднэр зуун эхэ хонин бүригөө 80 хурьга абажа хуудууа. Н. Ю. Жамбалов хониндой найхан болоһон республиканска заншаата бөөндэ хабааһан юм.

УРАГ ДЭЭРЭ: ахалагша хонишон Н. Ю. Жамбалов. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Тогтоол

БУРЯД РЕСПУБЛИКЫН НЮТАГАЙ ӨӨНЭДЫГӨӨ ХҮТЭЛБЭРИЛГЫН ЗУРГААНУУДАЙ НУНГАЛТА ЗАРЛАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Конституцийн 86-дахи статьяда. "Буряад Республикада нютагай өөнэдыгөө хүтэлбэрилгые эмхидхэлгын юрэнхы гол ёһонууд тухай" Буряад Республикын Хуулида үндэһэлэн. Буряад Республикын Арадай Хурал иигэжэ тогтооно:

1. Районуудай, аймагуудай, республиканска удха шанартай хотонуудай городской Советүүдэй депутатуудые, Буряад Республикын районуудай, аймагуудай болон республиканска удха шанартай хотонуудай нютагай өөнэдыгөө хүтэлбэрилгын гулаануудые нунгаха нунгалтыг 1995 оной декабрийн 17-до зарлаха.

2. Буряад Республикын нунгуулин комиссийн болон Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай, финансын ба банкнуудай галаар комитетдэй дурадхалаар Буряад Республикын нютагай өөнэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудай нунгалта үнгэргэлгэдэ гаргашалагдаха гаргашануудай сметэ баталхыень Буряад Республикын Арадай Хуралай Сөвөдтэ даалгаха. Удаань тэрэниие Буряад Республикын Арадай Хурал баталха ёһотой.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ

М. И. СЕМЁНОВ.

Улаан-Үдэ хото.

1995 оной сентябрийн 8.

Ургаса хуряалга-95

ХАХАДНАА ЕХЫЕНЬ СОХЁО

МУХАР-ШЭБЭР. (Телефоноор абтаба). Аймагай ажахынууд ургаса хуряаха, шэмэтэ тэжээл бэлэдхэхэ, паар хахалха хүдэлмэрээ үдэрнүүдтэ үргэн дэлсэтэйгээр ябуулжа байна. Тусхайлбал, "Рамна" гэжэ хамтын предприятиин таряашад байгша ондо бүхыдөө 200 гектар таряалангай ургаса хуряаха байбал, нүүлэй мэдээгээр, хахалха ехынхиень сохижо абаба. Даб дээрэ гектарай хори гаран тракторно-таряан ажалай хоёр бригадын механизаторнууд ургаса хуряалгада хабаадуулагдана. Бригада бүхэндэ найман комбайн хүдэлгэдэнэ.

Ургасаяа хуряахынгаа хажуугаар паар эдүүрилхэ ажаллаа мэдүүлгээр эрхилнэ. Тоһо, түлишөөр хэды ядалдабашье, тэднэр хуртаа оложо, бүхыдөө 1785 гектар паараа дахинаа эдүүрилбэ. Силос дараха, үбнэ бэлэдхэхэ хүдэлмэрээ үшөөл үргэлжлүүлхээр, үүлэй идээгээр, 1500 тонно байн шанартай силос дарагдаа, 11000 центнер үбнэ хүрилэгдэжэ хорёологдоо.

В. ШИРДАРМАЕВ,
манай штатнабшэ корр.

ТУРУНТАЕВО. "Прибайкалец" газетын редакцийн корр. С. И. Атутов телефоноор мэдээсээн:

- Манай аймагай ажахынууд энэ жэлэйнгээ ургаса хуряалгадаа ехэл хожомдожо оробо. Эндэ элдэбын шалтагаан нүлөөлөө. Сагай уларилай тогтууриггүй байһан, тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэрийн унжагайрһан, техникээ хожомдожо заһабарилһан, запас хэрэгсэлнүүдэй, узел, детальнуудай дутаалдаһан, тоһо, түлишын хомордоһон, мүнгэ тангын үгы ушарһаа энэ харюусалгатай хүдэлмэрээ хожомдуулжа эхилбэди гэхэн гол шалтагануудые ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд үлдээ барина.

Аймаг соогоо түрүүлэн хамтын-хубаарилгын "Ильинкинское" предприятиин механизаторнууд

үнгэрһэн неделиин нүүлшын үдэр ургаса хуряалгааа захалжа, тэрэ үдэр 8 гектарай ургаса сэхэ хадажа, дүн хамта 1200 центнер ороһо тоог дээрээ буулгаба. Иигэжэ тэднэр гектарай дунда зэргээр 15 центнер тарьяа сохиһон болоно. Мүнөө жэлэй хараагаар абаад үзэхэдэ, тус предприятиин таряашад яһала баян ургаса хуряажа захалба гэшэ.

Эндэхи механизаторнууд байгша ондо бүхыдөө 910 гектар талмайн ургаса хуряажа абаха ёһотой юм. Хэрбээ техникын эбдэржэ хаатуулаагүй, сагай уларилай наад тойбо ушаруулаагүй нааһ, сентябрь нара соогоо тэрэнээ хуряажа дүүргэхээр хараална.

Тэднэр эдэ үдэрнүүдтэ огородой эдээ суглуулжа хүдэлмэрээ эхилэнхэй. Даб дээрэ 60 гектар талмайн 9 гектарай ургаса хуряажа абаа.

Аймагаймнай бэшэ ажахынууд тарьяа хуряалгадаа оробо.

"Буряад үнэн-96"

ТҮРЭЛХИ ХЭЛЭНЭЙ ҮЛГЫ

Би "Буряад үнэн" газетэдэ жэлһээ жэлдэ захил хэнэб. Хүдөөгэй ажабайдал тухай материалнууд газетэдэ саг үргэлжэ гарабашье, хүдөөгэй зоной хүшэр хүндэ ажаһуудал, ажал хэрэг тухай бүри дэлгэрэнгүйгээр бэшэхэ байгаал даа. Тийбэ яабашье, яһала урагшатай гарасалдажа байһан ажахынууд биил байха, тээд тэднэрэй дүй дүр арга боломжонууд тухай бүри тодорхойгоор хөөрөө наа, хонирхолтой байха нэн.

"Буряад үнэн" газетын байдал буряад хэлэнэй хуби заяатай нягта холбоотой, тиймһээ бидэнэр, буряадууд, боложо байһан сагыг зүбөөр ойлгожо, сэгнэжэ, түрэл хониноо аршалха ёһотойбди, уялгатайбди. Нютагай үбгэд, хүгшэд, багшанар, эрдэмтэд нута буусынгаа ёһо заншал, түүхэ, уг гарбал тухай үсөөн бэшэнэ. Юуб гэхэдэ, дайнай үедэ, дайнай дүүрһээр хойшонхи жэлнүүдтэ ажаллаһан ветеранууд жэлһээ жэлдэ үсөөрнэ. Залуушуудда, дунда наһатайшуудда тэднэрэй ажабайдал, хургаал заабаринь, ажалалын дүй дүршэл, алдуу эндүүнииньшье - булта туһатай. Урда жэлнүүдтэ ажахынуудые урагшатай хүтэлбэрилһэн Социалист Ажалай Геройнууд Ж. Ванкеев, Г. Цыденов, Г. Дамбаев болон бусад тухай "Буряад үнэн" газетэдэ уншаһайб гэжэ ханадагби. Энэ хабар нэн гү даа, Алын ажалай баатар, үргэн арад зоной түүхэ домогто ороһон Бальжинима Мажиевай статья "Буряад үнэндэ" хонирхон уншаа нэм. Иймэрхүү үргэн дэлсэтэйгээр, тодорхойгоор бэшһэн статьянууд ажахын залуу хүтэлбэрилэгшэдтэ тон туһатай болоһониинь арсалтагүй. Хүн бүхэн ямаршье ажалда урдын ажабайдалай дүй дүршлүүдые шудалжа, мэдэжэ, найниинь сэгнэжэ, халан абаха ёһотой. Иймэ түрүү дүршэл тухай үргэн арад зондоо "Буряад үнэн" хөөрхэ уялгатай. Хоёрдохоор, залуушууд, хургуулин наһанай үхибүүд нютаг нугынгаа баатаршалга гаргажа ажаллаһан хүнүүдые мэдэжэ, тэднэрээ оморхон байхадаа, найн бэшэ аам! Энэ талаар "Буряад үнэн" газетэдэ, бэшэ республикын газетэнүүдтэ орходоо, олон найшаалтай үүсхэлнүүдые гаргана.

Жэшээнь, "Сэсэг" гэжэ гаршагтай хууданаар хонирхооб. "Буряад үнэндөө" дурлажа, нютагаймни үбгэд, хүгшэд, ажалшад мүнөө 70 хэнэг газетэ захижа уншана. Нэгэ талаһаа энэ найшаалтай хэрэг. Суута уран зохёолшод Н. Балдано, Б. Абидуев гэгшэдэй тоонтодо ажаһууһан бидэнэр буряад хэлэ дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ аһан шадалаараа оролдохо зэргэтэйбди. Мүнөөнэй хүндэ байдалда олон үбгэд, хүгшэд түрэл газетээ захижа мүнгэ зөөригүй.

Нүгөө талаһаа, почтын сэн хэмһээ ехээр, түргэн саг соо үнэтэйрнэ. Август нарада үбгэд, хүгшэд хойнотожо, арай шамай пенсией абабад. Энэ байдалые найжаруулха хэмжээ республикын Президент, Правительство шууд абаха ёһотой. Арадай Хурал энэ асуудалда буланһаа түрүүлэн анхрал хандуулха гэжэ найдаһаа. Сентябрьин 5-да колхозой правлений болон профкомой тэгшүүд суларжа, "Буряад үнэн" газетэдэ захил тухай асуудал зүбшэбэди. Нютаг нугынгаа хүгшэдтэдэ бүхы наһаа зориулан, мүнөө ядуу байдалтай болоһон үбгэд, хүгшэдтэ, олон үхибүүдтэй айлуудта - бүхыдөө 30 хэнэг "Буряад үнэн" газетэ 1996 оной нэгдэхэ хахадта захил хэжэ үгэхэ тухай шигдхэбэри баталан абаабди. Бидэнэр Госбанкаар дамжуулжа, захил хэжэ шадахагүйбди. Тиймһээ сээр мүнгэ - 1 миллион 138500 түхэриг оложо, пенсионернүүдтэ захил хэжэ болобди. Мүнгэ зөөрээр орёо хүндэ байдалда байһандаа, нара нараар талалан, сентябрь нарада 15 хэнэг, октябрьда - 15 хэнэг "Буряад үнэн" газетэ хубаарилан захижабди.

"Буряад үнэн" газетэ нийгэм ажабайдалда тон хэрэгтэй, буряад хүн бүхэнэй үдэр бүрийн нүхэр, буряад хэлэнэй үлгы болоно. Би хүдөө нютагуудаар, тала нугаар хэды сүлөөгүй яабашье, мартангүй, шадалтай танилнуудтаа, түрэл урагуудтаа "Буряад үнэн" газетээ захижа уншыг" гэжэ уряалдагби.

Дондок ЦЫРЕМПИЛОВ,
Оронгын колхозой түрүүдэгшэ.

ШАГНАЛ

Республикын финансын зургаануудта олон жэлэй туршада аша үрэтэйгээр ажаллаһанайнь түлөө Буряад Республикын Президент 1995 оной сентябрийн

11-нэй Зарлигаар Чимит Вампилович Ендоновые Буряад Республикын Хүндэлээй грамотаар шагнаба.

ХОЖОМДОЖО ОРОО

Дэлгүүр: ажамидаржа арга бөдөрхө

ШЭНЭ БАЙДАЛДА ШЭНЭЭР ДАДАХА, ШЭНЭЭР ХАНДАХА

Сэлэнгын ой модоной баазын түүхэнэ 1926 онноо эхитэй юм. ВКП(б)-гэй XIV съездын шийдхэбэриие бэлүүлхэ талаар "Читалестранс" грестын хүтэлбэрилэгшэдэй үүсхэл оролдолгоор Сэлэнгын ой модоной завод эмхидхэгдэнэ юм. Тэрэ үеын Ильинка гэжэ бишыхан тосхондо түрүүшын хюрөөгэй станок-пилорама тодхогдоо бэлэй. Сэлэнгын ой модоной завод хуулита ёһоор 1928 онноо хойшо хүдэлжэ эхилхэн түүхэтэй. Мүнөөнэй ой модоной бааза тэрэнэй үндэһэ хуури дээрэ эмхидхэгдэнэ байна.

Промышленна эгээл шухала продукци-шпаланууды, эдэб янзын ассортиментын барилгын материалнууды, технологическа зомгоолнууды үйлэдбэрилжэ гаргаха промышенна эд хэрэгсэл болон бусад зүйлнүүды гаргаха талаар аймагай ой модоной комплекссын эгээл томо предприятинуудай нэгэниинь болон.

Экономическа шэнэ политика бэлүүлхэ үе соо ойн ажахын комплексын бүридэлдэнэ ородог, бусад бүхы предприятинуудтал адли Сэлэнгын ой модоной бааза баһал дабагдашагүй хүндэ бэрхэшээлнүүдтэ ороһон байгаа юм. Аймагаймнай лесопромышенна комплекс ой модоной түүхэй эд буйлуулан болбосоруулха, промышенна продукциин шухала зүйлнүүды бүтээн гаргаха талаар түрүү зэргэһээ аалиханаар гэдэргээ холжорһоор.

Леспромхозуудай иишэнэ эльгээһэн түүхэй эд Сэлэнгын баазын саашань болбосоруулхадань, тэрэ продукцинь дэлгүүр дээрэ худалдаа наймаанда ехэл гүйсэгүй байна. Манай ороной эд хэрэглэгшэдэй хэрбээ тэрэниинь худалдажа абахаяа хэды ханаашье хаань, мүнэ зөөригүй дээрэһээ ханаһан хүсэлөө бэлүүлхэ аргагүйдэнэ.

Һайн шанартай продукци үйлэдбэрилжэ гаргаха гэшээ нэгэ хэрэг ааб даа. Ашаг үрэтэй эрхэ байдалда эд хэрэглэгшэдтэ тэрэнээ олзо оршотойгоор худалдаха гэшээ хоёрдохы хэргын болон бшуу.

"Зэрлэг" дэлгүүрэй оршон байдалда хэдэн арбаад жэлдэ тогтоогдоһон харилсаа холбоонинь саг зуура соо таһаржа халгаагдаа. Бүхы юумэн журамгүй, хурюусалгагүй болошоо. Сэлэнгын ой модоной баазын коллектив, баталһан хоёр талын хэлсээнэйнгээ ёһоор, эд хэрэглэгшэдтэ уялгата албаяа дүүргэхэ талаар өөһэднүүгөө продукци эльгээхээ яһала оролдодог байна. Зүгөөр бэшэ подразделенинүүд энэ хэрэгтэнэ һаад ушаруулаа.

Тусхайлбал, түмэр харгынхид яһала продукци ашагдаха вагонууды саг соонь үлдэггүй гү, али вагонууд ходоодо дутагдажал байдаг ха юм. Эндэһээ хара амиаа хараһан ябадал хэгдэжэ эхилнэ бшуу... Эд хэрэглэгшэдтэ продукци яаха аргагүй хэрэгтэй юм ааб даа. Зүгөөр тэдэнэр саг соогоо ашажа, эльгээжэ шадахаа болонхой.

Мүнөөнэй энэ орёо, ойлгогдосогүй сагта шэнээр бодомжолжо үзэхэ, даалгагдаһан ажал бүхэндөө тэд ондоогоор хандаха ушартай болон гэшээбди. Сэлэнгын ой модоной баазын хүтэлбэрилэгшэд энээнине һайн ойлгоно. Предприятиа акционернэ бүлгэм болгохо гэхэн ори ганса зам тэдэнэр шэлэһэн байгаа юм. Энэ хүндэ сагта амяараа бээ даагаа, ажамидаржа шадахагүй дээрэһээ предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд бултадаа сугларжа, аймагайнгаа ой модоной бүхы комплексоёо хубилган шэнэдхэхэ гэхэн зүб шийдхэбэри абанһан байгаа юм. Энэ шийдхэбэриинь аймагай захиргаан халуунаар дэмжээ.

Аймагай ой модоной комплексын эгээл томото предприятинууд нэгэдэжэ, лесопромышенна "Селенгалес" гэхэн кампани боложо хубилгагдаба. Энэ байгуулагдаһан кампаниин гол шэглэлын хадаа үйлэдбэриетэ тэрэ зандань эрхилхэ.

модонуудаа комплексоор болбосоруулха, ажалайнгаа эмхидхэлынь ондоо болгон хубилгаха, эдэ бүгэдын ашаар финансова байдалаа хайжаруулха ёһотой байгаа юм.

Мүнөөдэрэй байдалаар акционернэ "Селенгалес" бүлгэм эгээл тогтууритай лесопромышенна кампани боложо шадаба. Акционернэ "Сэлэнгын ой модоной бааза" гэхэн бүлгэмэй үйлэдбэрийн үрэ дүнгүүдын баһал муу бэшэ.

Нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, эдэнэр байгша ондо промышенна продукци бэлэдхэхэ ба худалдаха хэмжээгээ хараа байса дээшлүүлбэ. Гол шухала зүйлнүүды гаргаха хэмжээгээ ехэ болгохоһоо гадна тэдэнэйнгээ шанарынь эрид хайжаруулжа шадаһан байна. Энэ предприяти болбосоруулһан продукциа, наяд онй һүүл багаар бүхы ороноудай хабаадаг дэлхэйн дэлгүүр дээрэ хэды гаргадаг болобошье, энэ шэнэ хэрэгтэ бата бэшээр, этигэл багатайгаар хабаадажа захалһан байха юм.

Һүүлэй хоёр жэлэй хугасаа соо тэдэнэр дэлхэйн дэлгүүрэй онобшынь оложо, бага-сага дүй дүршэлтэй болоходоо, этигэл найдалтайгаар хабаадалсажа захалба. Гансал 1994 ондо энэ предприяти хариин гүрэндэ 2,5 мянган кубометр барилгын материалнууды гаргажа эльгээгээ. Мүнөө жэлдэ нёдондонойхиһоо холо ехээр модо болон түүхэй эд эльгээхээр хараална. Ой модоной бааза байгша ондо 350 мянган кубометр модо бэлэдхээд, тэрэнэйнгээ 320 мянгынь болбосоруулжа, бэлэн болгохо түсэбтэй юм. Энэмнай хүнгэн бэшэ зориго.

Энэ предприятиин мүнөөдэрэй байдалаарнь һонирхон, ой модоной баазын ахамад инженер В.Ф.Павловтай уулзажа хөөрөлдхөдэмни, тэрэ иигэжэ тодорхойгоор хөөрөжэ үгөө.

— Мүнөөнэй энэ орёо хүндэ сагта ажамидархын, дэлхэйн дэлгүүр дээрэ юумээ гаргажа, худалдахын тула айхабтар ехэ хүсэл оролдогдо гаргагдаа. Нэн түрүүн би ажалайнгаа эмхидхэлынь ондоо болгон хубилгаабди, эмхидхэлэй асуудалнууды шийдхэхэ хэрэгтэй болоо. Хоёрдохёор, үйлэдбэрийнгөө гол жасануудынь эльбэн шэнэлэбди. Эдэ бүгэдын ашаар отолжо бэлэдхэһэн модоёо болбосоруулхын, һайн шанартай продукци үйлэдбэрилжэ гаргахын тула комплексно хэмжээ ябуулганууды хэрэг дээрэнэ абаабди. Үйлэдбэридоо хэрэглэдэг модонууды отолдог техникэ, түхээрэлгэнүүдэ эльбэн шэнэлжэ захалбабди. Модонһэрэдэг "Урал" түхэлэй аһаанай 20 машина, модо талуудыг тракторнууды, модо ашадаг, мүн бусад түхэлэй техникэ худалдажа абанһан байнабди.

Гурбадахаяр, модо болбосоруулдаг Италийн түхээрэлгэнүүды худалдажа абаад, 1993 ондо тодхожо, ашаадаг болоһонһоо хойшо һайн шанартай дэлхэйн стандартын эрилгэдэ таарама продукци үйлэдбэрилжэ захалбабди.

Бидэ саашадаа модо хатаадаг хариин гүрэнэй агрегат худалдажа абахаар түсэблэнэбди. Тиихэдэ манай бааза модоёо монсогор зандань худалдахааа болихо юм, — гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Предприятида өөрын бэрхэшээлнүүд, шийдхэгдээгүй асуудалнууд, бэшэндэлдл, байгаа юм бээ. Хүдэлмэрилэгшэдтөө салин хүлхынь саг соонь түлэхэгүй ябадал баһал дайрадана. Эдэ бүхы асуудалнуудаа шийдхэхэ гэжэ баазын хүтэлбэрилэгшэдэй мүнөө оролдожо яһаниинь яһала һайшаалтай.

Н.ЮРЧИК,

"Прибайкалец" газетын редакциин табагы даагша.

ХИРПИИСЭ ҮЙЛЭДБЭРИЛНЭ

Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз хони, эбэртэ бодо мал, адуу, тахья, зүгы, ан үсхэбэрилдэг ажалтай. Гадна хирпиисэ галдаг үйлэдбэритэй юм.

Табан жэлэй саана тус ажахыда хирпиисын завод эмхидхэгдэнэ юм. Тэрэнэ Никольское хууринай шанха

баруун тээ оршодог. Эндэ бригадада дүн хамта 12 хүнэ зетэйгээр хүдэлжэ бай. Тэдэнэр сүүдхын туршадаа шанартай уб улаахан хирпиисэ галдажа гаргана.

Хирпиисэ галдахадаа пеэшэн соо, нэгэндэнэ 20 нүгөөдэдэнэ 23000 хирпиис хоёр халаанда таһалгарыгшын галдагдажа байдаг. Тийнхэн үдэр, һүнигүй ганса хирпиис шэнэһэн модоной түлэгшэ пеэшэнгээ түлэдэг юм.

Галай температура 10 градуста хүргэгдэдэг. Хирпиис галдахада түлээнхээ гадна процент шулуун нүүрһэ хэрэглэгдэнэ.

Шабарай уурхай предприятиһаа арбаад модо газарта оршоно. Энэ бульдозерист Александр Иванов, экскаваторщик Павел Крассинский уурхайн үдэр дээрэ туха сүлөөгүй ажалыг гүрэнэй хирпиис галдажа.

Бригадын гэшүүд Мария Крылова, Наталья Козлова, Полина, Олег, Надежда Шерстобитовууд (гэр бүл), Надежда Федорова, Игорь Марданов, Наталья Козлова гэгшэд түрүүшын үдэр хүдэлжэ, дүршэл ехэ болонхой.

Хирпиисэ галдаха ехэнхидээ гараараа ажал хэнэбди. Хүйтэн болоһон хирпиисэ галданагүй. Үбэлдөө түлэгшэ бэлдэнэ. Модо отолхо участок үгэнэ, автотранспорто хангана. Өөрынгөө ашаадаг түлэгшэ асар хюрөөдэнэбди, хахална ябталнабди.

Нэгэ автомашинадаа тэрэ поддондо 1500 хэһэг хирпиис ашагдана. Тэрэ худалдахадамнай, 400 мянган түхэриг мүнгэн болон. Ажыхы аймаг соогоо хирпиис заводтой. Хирпиисэ худалдажа абаха ажыхынууд үдэр олошорно. Аяар шэнэ областһоо ажыхынууд гээд, заводой бригадир Максимович Фёдоров хэрхэнэ.

ЗУРАГУУД

хүдэлмэрийн үедэ; бригадир М. Фёдоров; автопогрузчик жолоошон Олег Шерстобитов

Авторай

ШАНАРЫЕНЬ ШАЛГУУЛАГТЫ

Улаан-Үдэдэ, Терешковагай нэрэмжэтэ үйлсн 8-дахы гэртэ алтан, мүнгэн зүүдхэлнүүдэй, бусад зүйлнүүдэй шанарынь шалгадаг албан хүдэлдэг болобо. Үнгэтэ металлнуудай шанарынь шалгаха Забайкалийн гүрэнэй инспекциин начальник Г. И. Смирновой хэлэһэнэй ёһоор, дэлгүүрэй зэрлэг эрхэ байдалда алтан, мүнгэн зүүдхэлнүүды шалгуулангүйгөөр абахан хойшолонтой болонхой. Юуб гэхэдэ, хилын саанаһаа гоё хайханаар бүтээгдэнэ эдэб шалартай зүүдхэлнүүд асарагдана.

Хотын магазинуудта, киоскуудтаһаа алтаар, мүнгөөр, бусад металлнуудаар хэгдэһэн зүүдхэлнүүд мүнөө элбэг. Эдэ зүйлнүүд дээрэ шанарынь хариулан тамга байдаг ааб даа. Заримдаа дэлгүүр дээршье эдэб зүүдхэлнүүды наймаалһан хүнүүд дайралдадаг. Худалдан абаха гэхэн зүйлэйгөө тусхай тамгагүй хаань, манай хотодо шэнээр хүдэлжэ эхилхэн албанда хандажа, шанарынь шалгаха аргатай болобо.

Манай корр.

ТАРЯАЕ БАЙРА ДЭЭРЭНЬ СОХИХО АРГА

**АЖАХЫНУУДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭД БОЛОН
АГРОНОМУУДАЙ АНХАРАЛДА**

Энэ жэлдэ республикын
анхны олон аймагуудай
нууцдаа тарьяа хурыалга
хэзээнэйхнээ орёо
хүртэй, унжагайшыё байхаар
агдэнэ. Тэрэнэй го
тагаан юуб гэхэдэ, тарьяа
хурыалха комбайнууд үсөөн.
Энэй олонхын хуушаранхай,
барилха, хэлгэжэ табиха гол
хэрэгсэлүүд дутаадана.
Энээн дээрээхэ орооно тарьяа
ээр ургуулдаг Мухар-
бээрэй, Бэшүүрэй, Зэдын
он бусад хэдэн аймагуудта
намартаа ехэнхи ургасаяа
марлан хадаха, хурыаха болоо
комбайн бүхэндэ аяар
400-500 гектар хүртэхэ болоно.
Иймэ эрхэ байдалда тарьяагаа
адажа, хурыажа үрдінгүй
адажа даруулхагүйн тула
арим ургасые байра дээрнэ
хоншоо шэнэ арга хэрэглэхэ гэжэ
хажуунуудта дурадханабди.
Энэ ямар аргаб гэхэдэ,
мэшингэтхэн тарьяа ЖВП-6,
ЖВП-6 түхэлэй жаткануудаар
хажуу бэлнүүд болгоод, хура
ороогүй хаань, 2-3 хонуулаад,

үбнэ хуряадаг ТПФ-45 түхэлэй
подборщигоор тэрэниие
суглуулха, багсалхада болоно.
Баалнуудай дан нойтон хаань,
суглуулхан таряае тусхай
түхээрлэгээр үлээлгэжэ
хатаахада өөрэгүй.

Тийгээд лэ поли дээрхээ асарагдахан тарьян тоог дээрэ гү, али тэрэнэй хажууда сомогддог юм. Удаань сомоогой хажууда ямар нэгэ шухала зүйл - двигатель, мөөр, шасси, коробко передачи гэхэ мэтэ үгүдэжэ ябах аргагүй болоhon хуулан комбайн тодхоод, тэрэ тарьяе байра дээрнэ сохиho ёhotой. Комбайнай молотилко болон орбoho гаргадаг түхээрэлгэнүүд зайн галай хүсөөр хүдэлгэгдэхэ ушартай. Сомооhoо сохигдоогүй тарьян ПКУ-08 түхэлэй тракторай түхээрэлгээр комбайнай "аман" руу бага-багаханаар таһалгаряагүй хэгдэжэ байха юм.

Сохигдоhon ороohon
комбайнай бункер соо сугларжа,
hолоомонийнь байра дээрээ
бухал болоод, саашаа баһал

тракторай түхээрэлгээр
зөөгдэжэ, холо бэшэ
хүрилэгдэхэ байха.

Ийгэжэ хадагдаһан таряае нэгэ газарта суглуулжа сомоод, байра дээрэ сохижо байхада, намарай хура бороо, саһаншые ехэ аюултай бэшэ байна. Таряаншые ехэ гээлтэ хороолтодо орохогүй. Урда жэлнуудтэ ажахынуудай таряагаа ехээр хадажархёод байхадань, хура бороо ороод, баануудые хуряаха аргагүй боложо ехэ зобоодог, таряан гээлтэдэшые ородог байгаа ха юм. Мүн таряае хүсэд, эдэшүүлээд, комбайнаар сэхэ хуряахада баһал бага бэшэ гээлтэ гарадаг хэн.

Харин мүнөө таряанай ургасын зарим хубийн жаткануудаар унагаажа баалнууд болгоод, тэрнийн сугаулжа хүрилхэн бээрээ байра дээрнэ комбайнаар сохиходо алишье талаараа ашагтай. Нэгдэхээр, полинууд түгэн сээрлэгдэнэ. Тэгдэ намрай пазар халаха аргатай болоно. Хоёрдохоор, таряанай

ургасатай хамта элдэб буртаг ногооной бугархай, голоомо, мэхийнэ гэхэ мэтэ үлэгдэл хуу нэгэ доро абташана ха юм. Гурбадахар, урдынхидал комбайнуудһаа гараһан ороoho, голоомо хошо зөөхэ гэжэ автомашинууд, тракторнууд полинууд дээгүүр гүйлдэхэ, хүрьһэ гэшэхэеэ, түлшэ, тоho үлүү галдакаяа болино. Дүрбэдэхээр, намарай хура бороотой буруулган сагта һүрилэгдэһэн таряан ехэ гутахагүй, орооһонинь байнаар эдөөшэеэ абтаха бшуу.

Энэ аргыг үүбөөр хэрэглэж
шадаа haa, таряае жэлэй
ямаршые сагта сохижо байхада
болоно. Энээнэй ашаар ургаса
хуряалгын гол хүдэлмэрийн
болзор ботони боложо үгэнэ.

В.ОСОДОЕВ,
Республикын Хүдөө
ажахын болон эдээ
хоолсыг тэжээл-хүтээх
таһарай начальник.

**МҮНГЭНШЬЕ,
ХҮСЭЛЭЛШЬЕ ЕХЭ
ХЭРЭГТЭЙ**

Хүтөөгдэж байсан дэлгүүрэй эрхэ байдалда хүдөө ажыхын мон промышленна продукцин худалдаха үнэ сэнгүүдэй таарагүй харнаа хүдөө ажыхын продуктнуудыг үйлдбэрлэгшэд ба шуудан болбосоруулагшадтай анхарал оролдолгон тад ондоо хувилаба. Нүн болон мяханай өөрын үнэ сэнгэй эрид худалдахэднэ, хүдөө ажыхын түүхэй эдэй худалдан абалгын сэнгэй тэрэл уушан хэбээрээ үлэхэднэ, хүдөөгэйхид дээрлидэг хэмжээгээ дээшлүүлхэ урмаяа хухарна, хүсэл олобоо хал доошонг, унагаанта. Хүдөө ажыхын продукцин шуудан болбосоруудад предпринимуд финансова талаар зарим тогтууритай байгаанье хаа, үри шэригээ түлэхэ аргагүйдэнэ. Шуудан болбосоруулагшад өөшэднгөө буйлуулхан продукцияа худалдажа шадаагүй дээрһээ сааланхи үйлдбэрлээ хүтжөөхэ дута нөөсгүй байhaar заандаа билуу.

Эдээ хоолой болон буйлуулан болбосоруулдаг
 илчилснэгийн предпрятинуудай ажалые тогтонижуулаха
 дай" Правительствын баталан абаһан тогтоол энэ заншлта
 олохо байһан энэ хэрэгтэ бодото туһаламжа үзүүлэхэ ушартай
 документ дотор заагдаһанай ёһоор, социальнo-экономическа
 илчилтын федеральна программада оруулагдаһан эдээ хоолой
 болон буйлуулан болбосоруулдаг промышленностийн этгээл шухала
 үйлдэһэн хараатай проектинүүдые нэн түрүүн мүнгэ хангаар номолхо
 үйлдэһэн республикын Экономикын министерство хаража үзэхэ
 хууа ажахын түүхэй эд буйлуулха предпрятинуудай элэжэ,
 шаржа халаһан түхээрэлгэнүүдые шэнээр лизингээр хэлгүүлхээр
 илгилдара түхэриг мүнгэн зөөри үгтэхэ болобо. Буйлуулан
 болбосоруулдаг предпрятинууд сэг зуура соо нютагай налогой
 үзэриһөө болуулагдахаар хэлсэгдээ. Харин Пенсионно жасада
 туха мүнгэнэйнь хэмжээе яһала ехээр доошолуулаха болоо. Хүдөө
 нахын болон эдээ хоолой министерство Буркопсоноз хоёр ядахын
 элэ энэ хэрэгтэ бзелүүлэгдэхын түдөө оролдохо байна. Хүдөө
 нахын продукция буйлуулан болбосоруулагшад электрын элшэ
 ндэ хэрэглэһэнэйнгээ түлөө түдбэрээ хүдөө ажахын
 предпрятинуудай тарифаар түлэдэг болохын тула ажал
 нхын энергетическэ комиссида заагдаба.

Буряад Республикын Президентын
болон Правительствын хэблэлэй
албан.

ШУБУУДАЙ ЭДЭЭН ХОМОР

Улаан-Удын, Сотниковын
шубуунай фабриканууд,
Загарайн бройлерно фабрика
шубуудайнгаа тоосе хоёр дахин
сөөрүүлбэ. Хүдөө ажахын энэ
шухала халбари мүнөө багал
үгьтэж эхилээ. Наймаанда элбэг
байдаг тахяагай мяхан хомор
боложо, хари гүрэнэй тахяагай
мяхан заримдаа гахайн, үхэрэй
мяханһаа үнэтэйгөөр
худалдагдана.

Холимол гэжээл ехэ үнэтэй боложо, шубууддаа үсөөрүүлхэ хэрэг гараа. Шулуутайн заводто холимол тэжээлэй үйлдэбэрилгэдэ хэрэгтэй олон зүйлнүүд дутаадана, - гэжэ фабрикын хүдэлмэрилэгшэд ойлгуулна. Шулуутайн заводой ахамд инженер Григорий Самулович Покацкий иигэжэ хөөрэнэ.

- Үнэхээрөөшье, фабрикын ажалладай гомдохоньше зүб. Шүбүүдай эдээ хоол үнэтэй.

хоморой зүйлнүүднээ бүридэдэг юм. Эдгээс витамин, ялангай талханай үгы хаа, шубуудые хэдышье эдээлүүлэ, хайжархагүй.

Ажалаа хаадгүй явуулхаар
бэлэн аад, мүнөө үедэ завод
хүдэлнэгүй. Олон
предпријитинууд шубуудаа
үсөөрүүлээ, тиймэһээ эдээ
хоһынцэ бага хэрэгтэй болоно
ха юм. Бэнэ промишленна
предпријитинууд, мүн лэ хүдөө
ажахын таряашдай
нэгэдэлнүүд хэрэгтэй талхаяа
өөһэдөө буйлуулжа гаргана.
Шулуутайн завод хоһомол
тэжээлдэ ородог түүхэй эд
бэлдэнэ. Республикын
ажахинууднаа орооно таряа
абаху тухай хэлсээ батална.

Зүгээр янханай галхан,
витамин нэмэлтэнүүднэ хомор
зандаа...

С. ТЮЛЮКИН

Хүрэнэрэй һонин
ОБЛАСТИН
БЮДЖЕДҺЭЭ

ЭРХҮҮ. 1995-1996 онуудад
хүдээлэлгын аюулыг
хэрхээр программыг бэлүүхээ
хэрхээр обласгийн бюджетнээ
хүдээлэлгын түхэриг мүнхэн
хүдээлэлгын обласгийн
хүдээлэлгын олондо мэдээсэл
хүдээлэлгын хэрэгсэлнүүдэй
хүдээлэлгын холбоо байгуулах
хүдээлэлгын комитетдэй
хүдээлэлгын ёһоор, Ангар
хүдээлэлгын нутагуудай хүн зоной
хүдээлэлгын газарай хүдээлэлг дайда
хүдээлэлгын ажлууна.
хүдээлэлгын жараад онуудай үедэ
хүдээлэлгын хүдээлэлгын хараада
хүдээлэлгын бэлдэгдэхэн шкалагай
хүдээлэлгын үеын үеын
хүдээлэлгын онуудга шэнэ
хүдээлэлгын хэгдэдэг зандаа.
(ИТАР-ТАСС)

Анна Харанутовна Изиева
наһанай амаралтада гараад,
мүнөөшье болотороо
хүдэлжэ ябаһан зандаа.
Тэрэ акционернэ "Нарин
сэмбын мануфактура"
бүлгэмэй утаһа ээрэдэг
цахэй бэлэдхэлэй таһагта 24
жэл хүдэлжэ ябана.

Анна Харанутовна Тамара
 Худякова хани нүхэртээ
 хамта хоёр халаанда
 ээлжэлээд, арба гаран жэлдэ
 эбтэй зөгтэй хүдэлнэ. Тэдэнэр
 халаанайнгаа даабари
 үлүүлэн дүүргэдэл
 гуримтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Х. Изиева.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ДЭЛГҮҮРЭЙ ҮНЭ

СЭНГҮҮД

ЭЛБЭГ ЛЭ
ААД...

Үнгэрхэн амаралтын үдэр хотын ногоон базаар дээр эдээ хоолой зүйлнүүд ехэл элбэгээр асарагдажа, баян намарай ерѳһыень гэршэлэн харуулба. Энэ үдэр мяхан болон мяханай зүйлнүүд оигородой эдеэн, алим жэмэг гэхэ мэтэ продуктууд нилээд элбэгээр асарагдаһан байгаа.

Тэдэнэй үнэ сэнгүүд дээрэ тогтон, хэлэбэл, горкоолпоргын зүгһөө наймаалагдахан үхэрэй килограмм мяхан 12000, хониной -12000, хубиин ажахынуудһаа ороһон үхэрэй -8000-16000, гахайн -14000-17000, дабһалагдаагүй саала -18000, хониной -10000-14000, тахяагай 9000-14500, Улаан-Үдын мяханы комбинатай асарһан элдэб сортнуудай колбаса -20130-28380, үмсэһөө худалдагдаһан "кубанска", "полаванска", "одесска" сортнуудай колбасанууд -27000-30000, татагдаһан рулет мяхан -36000, гахайн мяханы ветчина -32000.

Затганайт зүйлнүүдхээ омоли элбэг: дабһалагдаагүйн - 11000-12000, дабһалагдаһаниинь - 13000-15000, хүйтөөр сонгоогдоһонийн - 18000-19000, дабһалагдаагүй селёдо - 8000, дабһалагдаагүй скумбри - 11000-13500, хүйтөөр сонгоогдоһон скумбри - 19000, дабһалагдаагүй алгана - 6500.

Үнүэй зүйлнүүдхээ хотын
 хүнэй комбинадай хахад литрэй
 шэлтэй хүн -1800, хахад литрэй
 шэлтэй снежок -2150, хахад
 литрэй шэлтэй тарга -2000, 250
 граммгаар амхарталагдахан
 зөөхэй -2900, 100 граммгай
 саахарлагдхан ээзгэй -1200, 250
 граммгай ээзгэй -2900, үмсэһөө
 ороһон литр хүн -3000,
 килограмм ээзгэй -6000, зүгын
 тоһон -20000, 200 граммгай малай
 тоһон -5000.

Таяагай 10 үндэгэн -4500-5000, огородой эдээнхээ: хүнэг хартаахба -10000, хонгино -2000-3000, чеснок -6500-7000, калуста -1500-1800, үгэрсэ -2000-4000, помидор -4000, свекао -2500, яблока -6500, виноградо -7500, арбуз -3500. хүнэг аялхан -55000-65000, хүнэг сливэ -15000-25000, хүнэг ранет -8000. хүнэг мойһон 15000 түхэригөөр дурадахдаа.

Редакциин социально-
экономическа таһат.

ОНЫН ГОЛОЙ ОМОГ ХҮБҮҮН

Мүнөөдөр, сентябриин 15-да, Буряадай бэлиттэй уран зохёолшо, журналист Матвей Михайлович Осодоевой 60 жэлэй ойдо зориулагдаһан дурсхаалай уран зохёолой үдэшэ Ленинэй гудамжаар оршодог городой түбэй библиотекэдэ үдэшын 4 сарһаа үнгэргэгдэхэн.

Буряад Республикын Уран зохёолшодой холбоон, гэр бүлхидын энэ үдэшэдэ уран зохёолдо дуратайшуулые, хурагшадые болон оюутадые, багшанарые болон эрдэмтэдые олоороо хабаадахыень урина.

Матвей Осодоев 1935 ондо Эрхүүтэй областин Онын аймагай Үлээ нютагта түрэн юм. Тэрэ 1956 ондо Бэлшэрэй дунда хургуули дүүргэдэ, түрэл нютагтаа хоёр жэл соо хүдэлхэнгөө удаа, "Усть-Ордын үнэн" газетэдэ хүдэлхээс ороо хэн.

Удаань бэлиттэй хүбүүн хуралсалаа М. Горькийн нэрэмжэтэ Литература институтта үргэлжлүүлээ бэлэй. Москвада хуралсалаа

дүүргэдэ, Матвей Осодоев "Буряад үнэн" газетэдэ арба гаран жэлэй туршада абыастай эрхимээр хүдэлхэн байна. Нүүлээрнэ М. М. Осодоев Буряадай номой хэблэлэй уран зохёолой редактораар хүдэлөө.

Буряад ороной уран зохёолдо дуратайшуул Матвей Осодоевой бэшэһэн шүлэгэй, рассказы, туужануудай номуудые хайнаар һанана ёһотой. "Аша хүбүүнэй бэлэг" гэхэн рассказыудайн ном 1967 ондо, 1969 ондо - "Халуун нахар", 1972 ондо - "Ууган хүбүүн", 1975 ондо - "Заха холын зямхада", 1978 ондо - "Баршуудхын дүүхэй", 1979 ондо - "Уг изагуур", 1985 ондо - "Нютаг зонийм заяан" гэхэ мэтын номуудын буряад уншагшадтай зүрхэ сэдхэл эзэлхэн байна. Мүн Москвагай "Современник" хэблэлээр ород хэлэн дээрэ "На отшибе", "Зов" гэжэ нэрэтэйгээр туужануудайн номууд хэблэгдээ хэн.

Матвей Михайлович Осодоевой бэшэһэн номууд уншагшадтайн зүрхэ сэдхэлдэ үлэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Осодоев (зүүн гарһаа) уран зурааша Ф. И. Балдаевтай хөөрөлдөжэ һууна.

Гэр бүлхын альбомһоо

ЭГЭШЭНЭЭ БЭШЭГ

Угаа ехэ баяртайб,
Угаа -
Удхатайхан бэшэг абааб
эгэшэнээ,

Уйдхар гунгаа
Уй хай тараагаа,
Уншанабнуусаар бэшэнһээ...

"...Хайрата дүүмни,
Хүлисыш намайгаа.
Харюусажа сагтань
Шадаагүйб.

Тиэхэдэ
Тарилгын хаһа байгаа,
Туха забһаршые гараагүй.

Ногоо тарьян
Нёдондонойхиоо
Нилээд хайн гэлсэнэ...

Ургаса хуряалган
Урагшалангүй,
Үһөөрхүү борһоо

Үдэр бүри шэдэрнэ.
Мүнөөдөө бишни
Мал ажадаа хүдэлнэб,

Түрүү хаалишадтай
Тухан сасуу мүрыснэб...

Бэе тамирни
Бирахаяа болёод
Байнал даа.

Үе мүсэмни,
Ягаашыёб,
Яншана заримдаа.

Барһамни!
Бү халагла -
Буян жаргалшни

Бусалтагүй буруулаа:
Найдаһан ганса
Нөөхи тэрэ басаганшни,

Хадамай хүбүү дахадан,
Холын город арилаа.
Олье шашаад яалайбиб,

Ойлгожол байгаа бээш.
Эгшээ ёһоной зүбшөөл
Эльгээнэб мүнөө:

"Гээгдэһэн жаргалаа
шаланан,
Гашуудажа ябаһанай дэмыл

даа.
Зол хубииншни басаган
Золгохол байха саашадаа!"
Халаг! Яалтайб?

Хэлэхэн яһала эшэртэй.
Энэхэн адууем нэгэ
Эрын ёһоор хүлисөөрэй.
Баярһаа ехэ баяртайб -
Бүүбэйн эжы болооб.

Бишни мүнөө наһатайб,
Басаганда тоогдохойё болооб.
Инаг нүхэрөө,
Идам гансаа

Дуранай нэшхэлээр
Даамай хүлээжэ
Сүхэрөөб.

Тэрэм бусаагүй -
Түрэл ороноо
Тулгалан хамгаалжа,

Баатарай үхэлөөр
Мүнхэрөө.
Бүлэгүй үлхэн

Басагад мүнөө
Бууралтан булта хүгшээрөө.
Тэхэрижэ ерэхыень

Тэсэмгэй хүлээһээр -
Тэрэл шэгтээ үншээрөө!
Шадар айлайхиднай

Шоо үзэнги хэлсэнэ:
- Энэхэн хаанаһаа олдооб?
- Эсэгэн хэн бэ?.. Одоо!

Жаргалай хайханһаа
Жэхыжэ заримдаа
болохогүй.

Талаархи жаргал
Тиимэ бэлээр олдоогүй.
Үнжэгэн нялха үхимни

Үргэһэ нойртоо диидэнхэй.
Үлгэ болоһон эжыни
Үлгы һахин дууранхай.

Дүүргэхэм одоошые,
Дууһан булта бэшгэдээ.
Эртэшэ шубуудай

Эршэтэй аялгыһе жэнгирээ.
Наранай гарахые угтуулан,
Ээлжээтэ хаалгадаа ошохом.

Нөөһэн мүнгээс суглуулан,
Эльгээхэб шамдаа хожом!"
Городой сэсэрлиг соогуур

Гунигтай удаан гэшхэлнэб...
Хэзээ харюу бэшэхэбиб?
Хэзээ захяа абахабиб?

1961 он.

Наһатайшые гэхэдэ,
наһатайшые бэшэ, залуушые

гэхэдэ, залуушые бэшэ хоёр
һайдууд, тодорхойлон хэлэхэдэ,
хоёр унаган нүхэд ажаһууһан юм

ха. Шарабтар сагаан шарайтай,
урагшаа шүүд халта бүхэд гэхэн
ябадалтай Шарлуу гэгшэнь

айхабтар хошон зугааша, улаан
хэлэтые урдаа оруулхагүй
доржогонуур хэн! Аха

нүхэрэйнгөө шанлаг хөөрөөе
һэмээхэн шагнааша Шарнуу
гэгшэнь "досоогоо долоон

нүгэлтэй", хүнэй урдаһаа сэхэ
харахагүй, үнгэрһэн лэ хойнонь
хүлээн харагша бэлэй. Тэрэнэй

юун тухай шэбшэдэти мэдэхын
аргагүй хэн.

Хаанашые муртэй ажал
хэдэггүй үнөөхи хоёр һайдууд,
хожом мэдэхэдэ, юрын хүнүүд

бэшэ, харин саарһан дээрэ юу
хэзэ эрээлээд, хожуулаа хамжажа,
ном гаргууһан гэхэ. Тэрэ

гэгшэнь хойшо Шарлуу гэгшэнь
бури үлүүсэ шарыжа, номоошые
һайрхадаг болобо. Тиэхэдэ

Шарнуутайн абари зан гансата
хубилжа, хүнэй хажуугаар болохон
мэтэ ганар-ганар хиталзан

үнгэрхэ юм. Тэдэ хоёрой хайшан
гэжэ ном бэшэһые хэншые
мэдэдэггүй, харин хүтэлбэрлхы

зургаанай газарнуудад ото
ябуултажа, билдагуушалажа
һалахагүйдэнь, зарим нэгэшүүл

дургайхэдэг, хоролхогод бэлэй.
Нэгэ үдэшэ Шарнуу гэртээ
һөөл сухалтай ерээб. Уухилхашые

гэгшэнь аргагүй. Онигор уйтан
нюдэдын зээрэмхэй мэтэ
эригэнэжэ, үнөөхи хүжүүншгэ

зузаан хүжүүниин
хээзэнэйхилээшые уян нугархай
болоһон шэнги һамгандань

харагдаба.

Матвей Осодоев
ХАЛБАГАЯА ХАХАРБА
(Шог* рассказ)

- Яагааб, юун болооб? - гэбэ
һамганиинь.

- Юун, юу болоо гэжэ?
Уншалши, үнөөхи ухаагүй

золигуудини юун гэжэ нам тухай
бэшэнэб? Газетэ уншадаггүй
шамда хэлэ, болшые адли ха юм,

- гэжэ бабанаад, өөрынөө таһалга
руу тэнзэгнэхээр орошолой.

Шарнуутай һамган газетэ
нилээд удаан һаршагануулба.
Дүрбэдэхи хуудһанайн доодо

буландэхи элдэбын соносхол,
радио болон телевидениин
программаһаа ондоо юмэ

уншадаггүй хадань, муртэй юмэн
харагдабагүй.

- Заа, уншаа гүш? - гэбэ
Шарнуу.

- Угы, тээд, оройдоо олдоногүй,
индэнэйнгөө шалатар шэртээб.

- Иимэ хаймши, иимэ. Юу,
коридор соогуур ябажа дээдэ

хургуули дүүргээ хүн гүш?
Искусство, литератураар
һонирхохогүй гэжэ юун байха

юм! - гэжэ бабанаад, газетны
гарһаань угзаржа абаһанай удаа,

- Шарлуу Шарнуу хоёрой
хамжажа зохёоһон ном
юрэнхидөө гэмгүй, Шарлуутай

хошон зугааша маяг шэнжэ яһала
эндэ бии. Хэды тиигэбэшые
найруулгынгаа талаар үшөөшые

модохир, нилээд һайса
мүлгидэхөөр, заһагдахаар! - гэжэ
лажаганаса уншаад, газетээ

шэдэжэрхибэ.
Ойро зуурахана шэмээгүйхэн
һууһанай һүүлээр обхолоон бодоод:

- Харалши, үнөөхи уһаа
буряадаар бэшэжэ бирахгүй

Шарлууе тэнгэридэ тулатары
магтаад, намайешыи

Шарнууеһи, модохир яндаа
гэжэ байгааа эзмэлэб. Яага
һүрхэй юм! Байзагтылши, үшөө

тоосолдохол байхабди, - гэжэ
дуутараад, һас һуушаба.

- Хари-и, гыш, хэлэжэл байгаа
бэшэ гүб шамда, ном бэшэжэ

хэнэй урда ородог юм, юрэдөө?
- гэбэ һамганиинь.

- Дүрүү зузаан шар-
буунсануудые асаржа үтэхэдэ

шыйдыше "гэжэ" дуугараагүй
һэмниинь, - гэжэ гэмэрхэдэнь

һамганиинь абаагүйхэн гаража
ошоо бэлэй.

Шарнуутай хайшаашые
ошохойо тухээржэ байтарны

үүдэн нээгдээд, газетэ
һутабишаланхай Шарлуу орожо

ерэнэ бээрээ үнөөхи газетээ
харуулба.

- Уншаа һэм. Юун болооб?
- гэбэ Шарнуу.

- Минии хөөрөжэ үгэһэн
рассказ ха юм. Тээд юунда ганса

өөршгөө нэрые табибаш? - гэбэ
Шарлуу.

- А- а, үшөө тиигэхэши
дутадаа би! Хамжажа бэшэһэн

номоо арайл гэжэ гаргууһыи
мартаа гүш? Найныи хүргэхэи

багадаад, үшөө тэрээһэн
рассказханаа нэхэжэ

һалахагүйн... Уржадэрэй газетэдэ
хэблэгдэһэн шэнжэлэл уншаа

гүш? Зохёолшо боложо ядахада,
шүүмжэлэгшэ боложо һаахарһан

үнөөхи яндан хүйхэр шамны
бэшэ, харин намайе элдэбээр

хараажа бэшэбэл, - гэбэ Шарнуу.
- Тээд юундэ намайе

шүүмжэлэхэ бэлэй. Ном бэшэжэ
аад, темэгүйб гэжэ байгаа

гэгшэһэдэһи, элдэбын олоо
һонирхолтой ушарнууа тухай

хөөрөжэ үгөө һэмнайб. Иимэ
өөдэггүйхэн гэжэ мэдэ һаа, одоо

юуныи тухай хөөрэхгүй юм.
Хүрөө, баяртай! - гэбэ, Шарнуу
гэдэргээшые харангүй гаража

ошолой.

Тиэхэдэнь

хойшоһоонь дугтаглан:

- Бидэ хоёрһоо болохо хүнүүд

юу хэзэ эрээлжэ, номуудыи

гаргуулжа байдаг шуу. Шарнуу

Шарнуу хоёр хэлһээ дутаа

болообиди? - гэжэ гээгдэһэн

гэлэй.

Иигээд лэ Шарлуу Шарнуу

хоёрой хоорондохыи "халба

һагүй хахаршоо" һэн.

ТУРГАЛАДЫН ТУРБАХ СЭСЭН
(Рассказ-сценкэ)

тэрэхэн зүжэг хаража, һажажа
һуунхаар...

Турбадахыи: (Дээгүүр юмэ
хараашалан, ёлодоно). Бүхы

дэлхэйдэ алдаршанан суута Лопе
де Вега, Шекспир, Бернард Шоу,
Островский гэгшэдэй зүжэгүүдые

хараа һаа, харалтай ха юм даа.
Нэгэдэхыи: (Турбадахыидаа).
Тээд шимнай зүжэгшэ һэн хадаа,

нэгэл шангахан юмэ
шурьюулхана яанаш? Халаг, би
шинии орондо байгаа һаа...

Халаһамни ходо хүбхэгэр ябаха
һэн. (Эмнисэгшэнэ).

Турбадахыи: Хүлээжэ бү
ядаарай. Тээ һая театрайхид

үнөөхи зүжэгшэи зүбшэн хэлсээ
бэлэй. Тэрэ һохор ухаатай

нэгэнииншые ороо, гүнзэгхэн
удхатай зүжэгшэи ойлгоогүй.
Һанана бээш. Франциин элитэ

зохёолшо Стендалийн амидыда
зохёолойнь удаа ойлгодоогүй

һэмнай. Харин һаһа бараһанһаа

хойшо ойлгодоо һэм шуу.

Хоёрдохыи: Хэрэггүй юмэ
шалихаяа болитыл даа. (Дурааа

гутана).

Нэгэдэхыи: (Хоёрдохыидаа). Дүү
хүбүүн, шагнажал бай, саашадаа

шамда туһатай болохо.
(Турбадахыиингаа ээм мүрые

эльбэхэ, дальбаха зуураа). Хайша
хэрэгээр ажалладаг нэгэ колхозой

түрүүлэгшэ тухай хадхууртайхан
рассказ бэшэн гэгшэм, ноёд тухай

муугаар бэшэдэггүй юм шуу гэжэ
тээ һая хэлээ бэлэй. Гайхалтай!

Иихэдэсэ юун тухай бэшэхэ
хүнбид?

Турбадахыи: Ямаршые ухаатай

уншагыи ойлгохогүйгөөр

мушажархихада, гоё бишу даа.

Нэгэдэхыи: Байза даа, бишни

бэшэхэл байхаб.

Үгэ хүүртээ халаһан хоёрһоо

дурааа гутаһан хоёрдохыи

үйлсын булан тойроһоо, театр

тээшэ яараба. Хоёрдохыи

Үнөөхи онтохондо гэлсэгшэ
"Тургаддын турбах сесэн"
адирхуу хүбүүдээр мүнөөдөр,
субботодо, Улаан-Үдэингөө гол

гудамжын дунда гэгшэ уулзабаб.
Һахалаа хүсэд ургажа үшөө

үрдээдүй, эжы, баабайнгаа
харууһанһаа һаяхан лэ мултараад,

ажабайдалынгаа бэлнээрэдэ
амыараа гарахые забдһан эдэ

хүйхэр гурбан өөр хоорондоо
һайзгайханаар хөөрөлдөжэ байбал

даа.

Нэгэдэхыи: Турүүшын
номооршни амаршалнаб (гарын

барина). Уншаа һэм. Яһала

уяйгатайшые, шангааршые

бэшгэдэһэн шүлэгүүд байна. Байза

яаха гэгшэбиди?.. Шүлэгэйш

жолоо болоһон түрүүшын

"шубуухайеһи" утаагаа һаа, гоё

байгаа даа (һанаа алдана).

"Сэлэнгэ" ресторан тээшэ нодээ

хаймадаадхина).

Хоёрдохыи: Хари гыш! Тээд

би театр ошохо һанаатай билет

абаха гэжэ ябаабди.

Нэгэдэхыи: Хаялдаа тэрэ театр,

киноого. Хяараг лэ сави. Уни хада

харагдаһан юмэн бэлэ гү даа?

Хүнэй зүрхэ сэдхэл хүдэлхэгүй

(Үргэлжлэл. Эхнийнх
сентябрийн 5,6,7,8,12,13,14-
нэй дугаарнуудта).

ДӨРГӨНЭ ХАТАН - Мэргэд аймагай ноён Тохтоа бэхийн хатан байгаа. Мэргэдыг эзлэн абаганай удаа Чингис хаан тэрэнийг Өгөдэй хүбүүндээ үгэлэн байна. Дөргөнэ Өгөдэйн хатан болоод, Гүюг, Годан, Кучуг нэрэтэй гурбан хүбүү түрбэ.

Дөргөнэ хатан түрэлхийн нэгдэлэн ухаатай, эрх хүн шэнги зантай, шадабари ехэтэй эхэнэр тула бусад хатануудайнгаа дундааа Өгөдэйдэ ехээр найшагдажа байба. Өгөдэйн архи уухань ехэдээн үеыг хамбаашалан, Дөргөнэ улам ехээр гүрэн түрын хэрэгтэ оролсодог болобо.

Дөргөнэ хатан Лалын худалдаашадыг бээдээ дүтүүлэн, тэдэндээ зүй бүрээр тулалжа байба. Лалын шажантай Фатима гэдэг эхэнэр Дөргөнэ хатанай хани хамжаатанинх байгаа. Илаггаяа Лалын худалдаашан Абдурхман Дөргөнэ хатанда онсо үлүү тугайгай боложо, 1240 ондо эзлэгдэн оронуудай олон мугааа хил нэбтэрүүлжэ гаргаха. оруулаа эд бараанһаа абаха татабари хуряадаг түшмэл болобо. Тэрэ Дөргөнэ хатантай шюуса хэлсээ хэжэ, хаанай тамгыг хоон саархан дээрэ олоор даруулжа, хаанай нэрээр зарлг зохён бэшэжэ, эрдэ олонһоо алба татабари хуряан абадаг байба.

Өгөдэйн наһа барахада, хаан нэрээгэй түлөө буяалдаһан тэмсэл эхилбэ. Өгөдэй амиды байха сагтаа гурбадахи хүбүүн Кучугээр хаан шэрээгээ залгамжалуула бодолтой байгаа. Тээд Кучуг эртэ наһа бараба. Тиэхэдэнь Кучугай аха хүбүүн Ширэмүни хаан тайжа болгобо. Ширэмүни нялха байһан тула, хаан шэрээдэ хуухань эртэ байба. Тэрэнэй хүүшэн эхэ Дөргөнэ энэ байдалыг ашаглажа, нүлөө ехэтэй ноёд, түшмэдыг Далан дабаанда хуралдуулан, хааниг дэбжүүлхэ асуудал хэлсүүлбэ. Тэрэ суглаанай шийдхэбэрээр шөнө хаанай наһаа хүсэтэр Дөргөнэ гүрэн түрэ ударидахыг дурадаха.

Рашид-ад-Дин: "Ахмад хүбүүдэйнх эхэ Дөргөнэ хатан арга зали хэрэглэн, хаанай ураг садангуудтай зүблэнгүй, өөрынөө дураар түрын эрхыг эзлэн абаба. Тэрэ эдэб зүйлэй бэлэг, шангаар түрэл садан, ноёд түшмэдэй сэдхэлыг татаһан ушарһаан, тэдэнэр сүм тэрэнэй зүг барижа, эрхэ мэдэлдэнь ороһон юм", - гэжэ бэшэнэ.

Дөргөнэ энэ ябадалда Өгөдэй хаанай дүүнэр, үри саданар болон хуушан түшмэлнүүд, Чингисэй угсаагай бусад ноёдой олонхын дурагуйлхэбэ. Өгөдэйн дутын түшмэл, монгол гүрэнэй баруун

ЧИНГИС ХААН ТУХАЙ ТАБЦА ТАЙЛБАРЧ ТАЛУ

талын ехэ сайд Чингай Чинсан, лалын мүргэлтэ нүлөө ехэтэй түшмэл Мухамед Ялавач, Өгөдэйн хоёрдохи хүбүүн Годан гэгшэд бусадһаа үлүү дурагуйлхэн эсэргүүсэбэ.

Дөргөнэ хатан Монголой ехэ хаанай хэрэгыг ударидажа эхилхэдэ, Чингай Чинсаниг албанһаан хаяба, мүн Мухамед Ялавачыг хани нүхэдтэйнь хамта барижа абаха гээд забдахадань, тэдэ ушарыг мэдэжэ, Годанай зүг руу зугадан ошобо.

Чингис хаан амиды байхадаа, Өгөдэйн удаа хаан шэрээдэ хууха хүниг Годан гэжэ нэрлэһэн байна. Годан хадаа Дөргөнэ хатанай хоёрдохи хүбүүн бэлэй. Нүүдэнь эхэ хүбүүн хоёр тэмсэхэ болобо. Годан удангүй хорлогдожо үхэбэ.

Дөргөнэ хатанай дүрбэн жэл гаран соо гүрэн түрэдэ хамаарха хутасаада монгол улас химаржа, ноёд, түшмэл, арад олон шэнэ хааниг дэбжүүлхэ эрмэлзэлтэй болоһон байна.

ДЭЛЮУН БОЛДОГ - Чингис хаанай түрэн газар. Онон голой хүбөөдэ оршодог. Үхэрэй дэлюун шэнги хэлбэритэй бишыхан толгой юм. Тэрэ толгойн урда талада хубарья гурбан жэжэхэн нуур байгаа. Олон зуун жэлэй үнгэрхэдэ, баруун талын нуур шэргэжэ, дундаа аралтай нуурай аралын доошоо хууба.

Домог соо иигэжэ үгүүлдэг: "Чингис хаанай түрэхэдэ, эхэн адуунай дэлюугээр шүлэ хэжэ, ууһан ушарһаа гурбан нуурай зүүн нуурыг дэлюун нуур гэдэг болоһон байна. Дунда талын нуур дундаа аралтай, маша халуун хонхортой, тэрэниг Чингисэй гэрэй нуури гэдэг. Баруун нуурын дэбхатай. Чингис хаанай нялха бээыг угаажа болгоһон ушарһаа Болдог гэдэг нэрэ абаһан юм. Зүүн, баруун хоёр нуурай нэрэ нийлэжэ, Дэлюун Болдог гэдэг нэрэ бии болоһон юм гэдэг".

ЕЛЮЙ-ЛЮГЭ - Ляодунай кидануудай зонхилогшо. Елюй-Люгэ 1211 онһоо Зүрчидэй Алтан уластай эсэргүү сэрэглэн, тэмсэжэ байгаа. Елюй-Люгэ Алтан уластай дайлагдахыг 1212 ондо Чингис хаантай найрамдалай холбоо байгуулба. Алтан улсасай хаан тэрэниг Чингис хаантай холбоо байгуулжа, өөртэнь эсэргүүсэн добтолбо гэжэ мэдээд, сэрэг ябуулбашыг дарагдаба.

Елюй-Люгэ Алтан уластай зоригтой шангаар тулалдажа, Чингис хаанда магтуулһан байна.

ЕЛЮЙ-ЧУЦАЙ (1190-1244) - Чу мэргэн гэжэ түүхэдэ тэмдэглэгдэһэн Елюй-Чуцай Ехэ Монгол улсасай эзэн хаанай зарлигаар Монгол орондо ерэжэ, Чингис хаанай дэргэдэ алба хэжэ байба. Тэрэ бүри балшар бага наһанһаа Бээжэн хотодо хуужа, ном шамдан хуралсажа, одон, орон, газар, тоо бодолын ухаан, бурхан шажанай ухаанда хайса мэргэжэһэн кидан хүн юм. Ехэ Монгол улсасай сэрэгэй 1215 ондо Бээжэн хотыг эзлэһэнхэ хойшо Чингис хаанай зарлигаар 1218 ондо Монголд ерэжэ, 1219 ондо

Чингис хааниг дахан, Хорезмыг эзлэхэ дайнда оролсоһон байна.

1231 ондо Ехэ Монгол улсасай эзэн дээдын ордоной хитад бэшэһэнэрэй түшмэл боложо, Хитад оронийг захирха ухаа бодолго, арга ябуулга зохёһон байгаа.

Тэрэнэй бэшэһэн тэмдэглэл, хитадаар бэшэһэн шүлэг зохёол хадагалагдан үлэнхэй.

ЕСӨН ӨРЛӨГ - Чингис хаанай сэрэгэй түшмэлнүүдэйн манлай болоһон шүлэг юһэн баатар нүхэд байһан юм. Тэдэниг Чингисэй өрлөг гэнэ. Тэдэ юһэн өрлөг жанжинууд Тэмүүжэниг дахан нүхэсэһэн анда нүхэдын болоно. Тэмүүжэн юһэн өрлөг болон бусад нүхэдэйнгөө хүсөөр ехэ улсаа байгуулаа. Юһэн өрлөг Тэмүүжэндэ зүбшөөл заабарияа үгэжэ, хайн, мууе хануулан, тэрэниг эдэб осол эндүүрэлхэ хамгаалжа ябаһан габьяатан юм. Тиимэһээ тэдэ зарлигаар байгуулһан үнэншэ баатар сайдууд болоно.

ЕСӨН ХӨЛТ ЦАГААН СҮЛДЭ (юһэн хүлтэ сагаан хүлдэ) - Монгол улсасай гүрэн түрын үйлэ ябадалай арьюунаар мандан бадархын тула юһэн хүлтэ сагаан хүлдээ тахидаг байгаа. Сагаан хүлдэ гэшсэн сагаан адуунай дэлхэ, нүүдээр унжуулан хэһэн хилгаан тут болоно. Энэнь голдоо нэгэ томо хүлдэ, тэрэнээ тойруулһан найман бага тугһаа бүридэдэг тула юһэн хүлтэ сагаан хүлдэ гэгдэһэн байна.

Тэрэ хүлдэндэерэнь оройдоо адтаар шарамал түмэрөөр урлаһан галтай гурбан үзүүртэй ган нэрээтэй, тэрэнэй дорохи түхэрээн табарһаа доошонь сагаан хилгаан наян нэгэн нүхэнһөө наринаар зүһэн ямаанай арһан хураар бүхэлхэн байдаг.

Гол хүлдэнь тойруулһан найман дахалта хүлдэнь элшэ хүлдэ гэдэг. Элшэ хүлдэнь гол хүлдэтээ шагтагалагдан холбогдоһон байдаг. Эртын Монголой түрын ёһодо юһэн хүлтэ сагаан хүлдээ бодхоожо, хаанаа шэрээдэ заладаг заншалтай байгаа. Сагаан хүлдэ голлоходо, энхэжэхын үйлэдэ хэрэглэдэг байгаа. Сагаан хүлдын оройн гурбан дүлэтэ гал гэшэ нара нарын мүнхэжэһэн удхатай юм.

Сагаан хүлдэ Ара, Үбэр-Монголой олон хушуунда тахижа байһан болохонь, Монгол улсасай нютатга Чингис болон Цагаадай хаанай сагаан хүлдын хадагалагдан үлэһэн зариманиг Улаан-Баатар хотодохи Улсын түб музейн үзэмжэдэ бии.

Эрдэнэ зуу хийдэй тэндэ байһан Чингисэй сагаан хүлдэ тухай хонирхуулбал: Эрдэнэ зуугай урда Баруун хүрээ гэжэ бии. Тэндэ жэжэбтэрхэн модон байшанда хадаг болоһон сагаан үһэтэй туг байба. Тэрэниг тусхай ламанар хаража хамгаалһаар ерэһэн байна.

Тугай дүрбэн талаһаан түмэр гэнжээр дугтытай түмэр онгинһоо (дундаа нүхэтэй тамга

- орш. Д. Б.) аргамжалһан байба. Хадаг дээгүүр нэрээгэй гурбан үзүүр сохойжо байба. Тэрэ тугай дэргэдэ нэгэ дун бүрээ байдаг. Тэрэниг Чингисэй сэрэгэй бүрээ гэдэг.

Ламанар ном уншажа, тугаа тахидаг байба. Мүн Цагаадын сагаан хүлдэ Халхын засагта Хан аймагай Лу жанжин гүнэй хушуун гэхэ гү, али ондоогоор Увс аймагай Өндөрхангай сумын нютатга Хан хөхий уулын үбэртэ хадагалан, ехэ наада наадажа, тахидаг байгаа. Тэрэ сагаан хүлдэнь хадагалаг тусхай үе залгамжалһан тугһан хүнүүд байба.

Чингисэй тут хүлдэ Ара-Монголд тахижа байһан тухай. - Ара-Монголой нютатай баруун хойто зүгтэ эртэнэй алдартай 33 Хан хөхий гэдэг уула бии. Тэрэ уулын үбэртэ намарай сагта сагаан хүлдэ тайдаг байгаа. Сагаан хүлдэ үеһэн үедэ дамжуулан хадагалжа ерэһэн тугһан гэжэ байгаа. Хамагай хүүлшын тугһан Тэнгэри обогтой Мөнхдалай гэдэг хүн байгаад, наһа бараһан юм.

Мөнхдалай Халхын засагта Хан аймагай Илжгэн халхын дээдэ обог гүн Гүнзэн хатан баатар ноёной үеһөө сагаан хүлдэ хадагалжа ерэһэн ба уг сагаан хүлдэ Хар хоринһоо абажа, тишэ нүүлгэһэн байгаа.

Тахилгань. Хан Хөхын үбэртэ түгэлдэр ехэ наадан боложо, сагаан хүлдэ тэндэ залажа асаран, тусхай гэртэ сагаан хүлдээ залажа, үүдэндэнь торгон эдээр хэһэг хоёр ута шэмэглэл бодхдог байгаа.

Тугыг хуяг дуулга үмдэжэ, сагаан мори унаһан 32 баатар залажа асардаг байгаа. Тэдэнэй мориёо асаржа уяхадань, 32 хүгжэмшэн хүгжэм наадажа, түрын хүгжэмшэн ятага дээрэ наадажа, ехэ найр болодог һэн. Тамайтгэндэ ехэ үдхэн шүүһэн шэрээ дээрэ тахижа, хүншэн, аягашад зондо зоог хүртэһэн. Тиигэдэ лама хүн сагаан хүлдын сан уншажа, хүлдэ арьюудхаа ёһо гүйсэхөөд, наадаа эхилдэг һэн.

Чингисэй тугай хүмэ гэжэ Дорнод аймагай Булган хүмэ гү, али хуушан Сэцэн хан аймагай Чин Ачит ванай хошуунай нютатга Туг гэжэ нэрэтэй бишыхан уула бии. Тэндэ урда сагта Чингисэй тугай хүмэ байһан юм. Тус хүмэнь тахилгын хүмэ байгаа. Тэрэ хүмэдэ 20-30 ойрын ламанар хуужа, хүлдээ тахидаг байгаа.

Хүмын досоо Чингис хаанай дүрсэ хээд, тэрэниг шара торгон дэгэлтэй бүһэгүй хүн шэнгээр дүрсэлһэн байна. Энэниг Чингисэй охин гэдэг. Мүн тэндэ арбан зургаан баатарай дүрыг бүтээн байрлуулһанайн дээдэ үүдэндэнь дүрбэн зүгэй дүрбэн хаанай хүгэдэн мүргэжэ байһаар харуулагданхай.

Ехэ хүмын орой дээрэ Чингисэй туг гэжэ орой дээрэ гурбан үзүүртэй нэрээтэй гуулархэн тугай дүрсэ гарган, эрьен тойрондонь 8 хэлэ унжуулан, бүхэлүүртэнь сад толи хэдэг байгаа. Нэгэтэ

дурдаһан хүмэнь тахилгын тула дурна зүг руу аян дур сэрэгэй албанда мордох заабол мүргэжэ ябадаг байба. Энэ тугыг Чингисэй догшон хара хүлдын нэгэ мүн гэдэг.

Юһэн хүлтэ сагаан Үбэр-Монголд тахижа байһан тухай. Монголой хаанта юһэн хүлтэ сагаан тут Чингис хаанай бэээрээ болохон улсасай хүлдэ тут мүн. Ийн тус сагаан тугыг Орос сагаан хүлдэ гэдэг. Энэ тугыг Уушин хошуунай Чингис гэжэ Газарта Цахар харын хаан тахижа байгаа.

Тус сагаан хүлдэ хорооной янгуудууд тахижа байгаа. Сагаан хүлэ бүриин найман нарын гурбанда (ордосой тоолом) ехээр тахижа, гурбан жэлдэ ехэ тахилга хэдэг. Гурбан жэл тахилгыг хонёор тахиһан хүлдын тайлга хэхэ тусхай тогтоодог байгаа. Юһэн сагаан тугай "Сагаан хүлэ", "Сагаан хүлдын тахилга", "Сагаан хүлдын үгэ" гэжэ байдаг. Иигэжэ Эзэн сан гү, али Чингис хаанай сан олон монгол газарта ехээр тараһан байна.

ЕСҮГЭН - Татаарай Чэрэнгийн үхин. Чингис Татаарыг эзлэн абаһанайн удаа Есүгэниг хатан болго. Есүгэн хатан Чингис хаан үршөөлдэ орожо, иигэжэ хэдэ

— Хаан ойлгобол, наһаа хүндэ боложо асарха бол. Минии эгэшэ Есүгэниг наһаа хаан хүндэ эгээл таараха болно. Гансал наһаа тэмсэлдээнэ хайшаа ошоһониень мэдэнгүйбэ, гэжэ

Тиэхэдэнь Чингис хаан: — Эгэшэни үнэхөөр шамһаа сэбэр гоё болом, тэрэниг ерүүлэ. Эгэшэни ерэбэл, ши дайлажа, хуурай үгэхэ гүш? - гэбэ.

— Хаан зүбшөөлөө үгэ эгэшэтэймни уулзуулбал, үгэшэдэ хуурияа сүлөө үгэхэб, - гэжэ Есүгэн хатан үгүүлбэ.

Чингис хаан Есүгэниг сэрэгүүдээрээ эрьюулбэ, тэрэ нүхэртээ хамта, ойдо зугаа ябаһан байба. Чингисэй сэрэгтэ Есүгэниг барижа Харин тэрэнэй эрэ нүхэртэ зугадаһан байна.

Есүгэн хатан хэлэһэн үгэ хүрээжэ, өөрынөө хуурай эгэшээ хуулгажа, өөрөө таладань хууба. Есүгэниг үнэхөөр гоё сэбэр һэн Чингис хаан тэрэниг гурбадахи хатан болгобо.

Есүгэн хатан Чингис дүрбэдэхи хатан болобо. Есүгэниг хатанһаа Харцар, Харин Чахуур гэдэг гурбан хуурай түрэн байха.

Чингис хаан Есүгэн хатан найманай Таян хаанай ордонь үгэһэн юм.

Д. БАЛЫЖИМОВ

(Үргэлжлэлын хожом гаргах).

18. ПОНЕДЕЛЬНИК

ОРТВ

16.00 Профилактические работы.
17.00 Новости.
17.20 Семейный спорт.
17.30 Отверженные.
17.35 Звездный час.
18.00 Шпаргалка.
18.05 Элен и ребята.
18.30 Тет-а-тет.
19.00 Новости.
19.20 Тропиканка.
19.30 Час пик.
19.35 Угадай мелодию.
20.00 Если...
20.45 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Время.
22.55 Встреча с А.И. Солженицыным.
23.10 "Рейли-король шпионов". 4 серия.
23.15 Футбольное обозрение.
23.40 Мужчина и женщина.
23.50 Время.
23.55 Улицы Сан-Франциско.
24.00 Семейный спорт.
24.10 Песня-95. (до 03.50).

Россия

0.00 Вести.
0.20 Звезды говорят.
0.25 Антракт.
0.30 Ритмика.
0.45 Требуются, требуются...
1.00 Ключевой момент.
1.00 Худ. фильм "Судный день".
1.10 Телегазета.
1.15 XX век в кадре и за кадром.
1.20 Вести.
1.30 Милицейская хроника.
1.40 Телевизионный театр России.
1.45 Мультфильм (до 13.35).
Бурятское телевидение.
16.55 Тележурнал "Селенга".
Видеоканал "Лад".
17.25 Встреча. Заслуженный работник культуры РБ Е. Павлуцкая.
18.35 Байкал.
18.45 Курьер.
19.00 Коктейль.
19.15 Если хочешь быть здоров. Еще раз о лечении голодом.
19.05 Художник и время. Мастер иконописной школы Данзан Дондоков.
19.45 Байкал.

Россия

0.00 Вести.
0.25 Купить-не купить.
0.30 Детектив по понедельникам.
0.35 Тайна парковки 5 В. Часть 2-ая.
0.35 Репортер.
0.50 Река времени.
0.55 Момент истины. На вопросы отвечает директор Федеральной пограничной службы РФ А. Николаев.
1.00 Вести.
1.05 Автомиг.
1.10 Берлин, Александрпл. 7.
1.15 01.35 На первенстве мира по шахматам. (до 02.00).

3 канал. Бурятия

Россия

17.00 Программа передач.

Россия

17.05 Детские новости.

17.20 Праздник каждый день.

17.30 Мультфильм.

17.35 Вести.

17.40 Новая линия.

17.45 Спасение.

17.50 Моя война.

17.55 Антракт.

18.00 Новая линия.

18.05 Мультфильм.

18.10 Шесть соток.

18.15 Пять драматических актеры.

Бурятия

20.00 Мультфильм.

20.10 ТВ-3.

20.15 Авоська.

20.20 Намда үгэ үгэйт.

20.25 Детектив "Прикосновение".

19. ВТОРНИК

ОРТВ

12. "АНОС". Радиобозрение.
13. "ЗЕМЛЯ РОДНАЯ".
14. "ИНФОРМАЦИЯ".
15. "РАДИОСТУДИЯ".
16. "УРА-УДА".
17. "УТРЕННИЙ КОНЦЕРТ".
18. "РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ".
19. "РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ".
20. "РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ".
21. "РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ".
22. "РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ".
23. "РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ".
24. "РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ".

19. ВТОРНИК

Россия

17.05 Детские новости.

17.20 Праздник каждый день.

17.30 Мультфильм.

17.35 Вести.

17.40 Новая линия.

17.45 Спасение.

17.50 Моя война.

17.55 Антракт.

18.00 Новая линия.

18.05 Мультфильм.

18.10 Шесть соток.

18.15 Пять драматических актеры.

Бурятия

20.00 Мультфильм.

20.10 ТВ-3.

20.15 Авоська.

20.20 Намда үгэ үгэйт.

20.25 Детектив "Прикосновение".

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

Сентябриин 18-аа 24 болотор

20. СРЕДА

ОРТВ

7.00 Телеутро.
10.00 Новости.
10.20 Тропиканка.
11.55 Если...
12.35 Огород круглый год.
13.00 Новости.
13.20 В эфире ГТРК "Мир".
14.00 Телефильм "Крах инженера Гарина". 1 серия.
15.10 Иванов, Петров, Сидоров...
18.00 Новости.
16.20 Футбольное обозрение.
17.00 Посмотри, послушай.
17.20 Кactus и К.
17.40 Между нами девочками.
18.00 Очень короткие новости.
18.05 Элен и ребята.
18.30 Джем.
19.00 Новости.
19.20 Тропиканка.
20.10 Час пик.
20.35 Угадай мелодию.
20.00 Тема.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.55 Из первых рук.
23.05 Клара Лушко и Алла Ларионова в фильме "12-ая ночь".
00.45 Версии.
01.05 Телешоу 50х50.
02.00 Время. (до 02.20).

Россия

9.00 Вести.
9.20 Звезды говорят.
9.25 Антракт.
9.30 Ритмика.
9.45 Требуются, требуются...
9.50 Кочелавская палитра.
10.20 Мультфильм.
10.45 Телегазета.
10.50 Милицейская хроника.
11.00 Вести (до 11.30).

Бурятское телевидение

17.00 Мультфильм.

17.15 50 наһанай дабаан дээрэнхэ

(поэт, артист Чингис Гуревухтай).

18.15 Байкал.

18.25 Курьер.

18.40 Коктейль.

18.55 Видеоканал "Пульс".

19.55 Программа "Контакт".

20.45 Байкал.

Россия

21.00 Вести.

21.25 Подробности.

21.35 Худ. фильм "Привет, мамочка!"

(США).

23.15 Домино Михаила Боярского.

23.45 Экран криминальных

сообщений.

24.00 Вести.

00.25 Автомиг.

00.30 Берлин, Александрпл. 8

серия.

01.35 Река времени. (до 01.50).

3 канал "Бурятия"

Россия

17.00 Программа передач.

Россия

17.05 Детские новости.

17.20 Новая линия.

17.50 Месяцеслов.

18.00 Вести.

18.05 Новая линия.

18.20 Мультфильм.

18.45 Никто не забыт.

18.50 Шесть соток.

19.15 Зал ожидания.

20.00 Ключевой момент.

20.10 Л-клуб.

Бурятия

21.00 Мультфильм.

21.20 ТВ-3.

21.30 Авоська.

21.40 "Ракурс" представляет.

22.10 Комедия "Сны".

7.00 Телеутро.
10.00 Новости.
10.20 Тропиканка.
11.10 Тема.
11.50 В мире животных.
12.35 Пойми меня.
13.00 Новости.
13.20 В эфире ГТРК "Мир".
14.00 "Крах инженера Гарина" 2 серия.
15.10 Иванов, Петров, Сидоров...
16.00 Новости.
16.20 Семейный спорт.
17.00 Домисолька.
17.20 Детки в клетке.
17.30 Детский международный фестиваль "Первоцвет".
18.00 Шпаргалка.
18.05 Элен и ребята.
18.30 Тин-тоник.
19.00 Новости.
19.20 Тропиканка.
20.10 Час пик.
20.35 Угадай мелодию.
21.00 Фабрика грёз.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.55 Александр Михайлов в приключенческом фильме "Похищение Савойи".
00.35 Версии.
00.55 Без паузы.
01.25 Время.
01.45 Улицы Сан-Франциско.
02.35 Семейный спорт. (до 03.15).

Россия

9.00 Вести.
9.20 Звезды говорят.
9.25 Антракт.
9.30 Ритмика.
9.45 Требуются, требуются...
9.50 Поэт Александр Малинин.
10.20 Мультфильм.
10.45 Телегазета.
10.50 Санта-Барбара.
11.40 Крестьянский вопрос.
12.00 Вести.
12.30 Милицейская хроника.
12.40 Ключевой момент.
12.50 Российское бюро путешествий

(до 13.35).

Бурятское телевидение

17.00 Мультфильм.

17.35 Концерт оркестра

Гостелерадиокомпаний.

18.05 Толи.

19.05 Байкал.

19.15 Курьер.

19.30 Коктейль.

19.45 "Ракурс" представляет.

20.45 Байкал.

Россия

21.00 Вести.

21.25 Подробности.

21.35 Санта-Барбара.

22.30 Богема. Д. Ольбрыхский.

23.40 Киноафиша.

24.00 Вести.

00.25 Худ. фильм "Луна-парк" (Россия-Франция).

02.15 Танцэкспресс.

02.30 Автомиг.

02.35 Река времени. (до 02.40).

3 канал "Бурятия"

Россия

17.00 Программа передач.

Россия

17.05 Детские новости.

17.20 Праздник каждый день.

17.30 Чья сторона.

18.00 Вести.

18.05 Новая линия.

18.20 Мультфильм.

18.45 Три века славы.

19.15 На первенстве мира по шахматам.
19.30 Дальний Восток.
20.00 Лидер-прогноз.
20.25 Своя игра.

Бурятия

21.00 Мультфильм.

21.20 ТВ-3.

21.40 Комедия "Окно в Париж".

21. ЧЕТВЕРГ

ОРТВ

7.00 Телеутро.
10.00 Новости.
10.20 Тропиканка.
11.10 Фабрика грёз.
11.50 Клуб путешественников.
12.35 Пойми меня.
13.00 Новости.
13.20 В эфире ГТРК "Мир".
14.00 "Крах инженера Гарина". 3 серия.
15.10 Иванов, Петров, Сидоров...
16.00 Новости.
16.20 Семейный спорт.
17.00 Мультфильм.
17.20 На балу у Золушки.
17.40 Волшебный мир.
18.00 Очень короткие новости.
18.05 Элен и ребята.
18.30 До 15 и старше.
19.00 Новости.
19.20 Тропиканка.
20.10 Час пик.
20.35 В мире джаза.
21.00 В поисках утраченного. Зоя Федорова.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.50 Москва-Кремль.
23.15 Ванесса Редгрейв и Кристофер Рив в исторической драме "Бостонцы".
01.25 Версии.
01.45 Баскетбол. Чемпионат суперлиги. Мужчины. "Динамо" (Москва) — "Авдиус" (Волгоград).
02.30 Время.
02.50 Улицы Сан-Франциско.
03.40 Семейный спорт.
04.20 В мире джаза. (до 04.45).

Россия

9.00 Вести.

9.20 Звезды говорят.

9.25 Антракт.

9.30 Ритмика.

9.45 Требуются, требуются...

9.50 Сам себе мастер.

10.05 Мультфильм.

10.30 Антракт.

10.35 Санта-Барбара.

11.25 Ваше право.

11.40 Крестьянский вопрос.

12.00 Вести.

12.30 Милицейская хроника.

12.40 Телегазета.

12.45 Время Мераба (до 13.35).

Бурятское телевидение

17.00 Художественный фильм

"Александр Невский".

18.35 Мультфильм.

18.45 Байкал.

19.00 Курьер.

19.15 Коктейль.

19.30 Мунхэ зула.

20.00 Видеоканал "Спектр".

Бумеранг социальной болезни

(туберкулёз в республике глазами

специалистов)

Визит к нотариусу.

20.45 Байкал.

Россия

21.00 Вести.

РАДИО

Сентябриин 18-аа 24 болотор

передаче принимает участие народная артистка Бурятии Д. Дугданова (на бур. яз.)
19.22-19.52 Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

20. СРЕДА

6.12 Республиканские известия

(выпуск на рус. и бур. яз.)

6.40 Обзор республиканских газет.

6.45-7.00 Информация, объявления.

7.22 "ЮНОСТЬ РЕСПУБЛИКИ".

Программа для молодежи (на бур. яз.)

7.47-8.10 "НАРОДНЫЙ ХУРАЛ: ДЕЛА.

ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ".

Беседа с депутатом Народного

Хурала Д. Д. Сундяров и

заведующим сектором

национальной политической аппараты

президента Республики Бурятия

А. Елаевым.

19.22 Республиканские известия

(выпуск на бур. и рус. яз.)

19.52-20.07 "РОДНИЧКИ". Передача

для детей.

21. ЧЕТВЕРГ

6.12 Республиканские известия

(выпуск на рус. и бур. яз.)

6.40 Обзор республиканских газет.

6.45-7.00 Информация, объявления.

7.22 Программа "РЕЗОНАНС".

7.45-8.00 Утренний концерт.

12.10-13.00 Передача музыкальной

редакции.

19.22-19.52 Республиканские

известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

22. ПЯТНИЦА

6.12 Республиканские известия

(выпуск на рус. и бур. яз.)

6.40 Обзор республиканских газет.

6.45-7.00 Информация, объявления.

7.22 "НАРОДНЫЙ ХУРАЛ: ДЕЛА.

ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ".

Беседа с председателем Народного

Хурала РБ М. И. Семеновым.

7.45-8.00 "РАДИОБИБЛИОТЕКА".

Очерк Матвея Осодоева "Поездка к

медицинского обслуживания сельчан, принимает участие зав. фельдшерским пунктом с. Ацагат Заиграевского района Г. Н. Намдыкова и зав. отделом социальной защиты Тункинско-го района П. М. Иринева (на бур. яз.)
12.00-13.00 "ЧАС ВАШЕГО ПИСЬМА". Музыкальная программа.
19.02-19.52 Информационная программа "ВЧЕРА. СЕГОДНЯ. ЗАВТРА".

23. СУББОТА

6.12 "СЕЛЬСКИЕ ЗАБОТЫ". Передача

экономической редакции.

6.40 Обзор республиканских газет.

6.45-7.00 Информация, объявления.

7.22 "НАРОДНЫЙ ХУРАЛ: ДЕЛА.

ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ".

Беседа с председателем Народного

Хурала РБ М. И. Семеновым.

7.45-8.00 "РАДИОБИБЛИОТЕКА".

Очерк Матвея Осодоева "Поездка к

21.25 Подробности.
21.35 Чрезвычайный канал.
22.25 От Форт до Пьяно.
22.55 Футбол. Чемпионат России.
"Спартак" (Владикавказ) — "Спартак" (Москва).
01.00 Вести.
01.25 Автомиг.
01.30 Экран криминальных сообщений.
01.40 Река времени (до 01.50).

3 канал "Бурятия"

17.00 Программа передач.

Россия

17.05 Детские новости.

17.20 Праздник каждый день.

17.30 Новая линия.

18.00 Вести.

ТЕЛЕВИДЕНИ

21.40 Устами младенца.
22.10 Санта-Барбара.
23.05 Река времени.
23.10 Антракт.
23.20 Городок.
23.50 Автомиг.
24.00 Вести.
00.25 Музыкальная кусткамера (до 01.15).

3 канал "Бурятия"

17.00 Программа передач.

Россия

17.05 Детские новости.
17.20 Праздник каждый день.
17.30 Кенгуру.
17.50 Месяцеслов.
18.00 Вести.
18.05 Новая линия.
18.20 Дисней по пятницам.
20.00 Антракт.
20.10 Сам себе мастер.
20.25 Виноловые Джунгли.

Бурятия

21.00 Мультфильм.
21.20 ТВ-3.
21.30 Авоська.
21.40 Телевизионная приёмная.
22.05 Комедия "Маленький гигант большого секса".

23. СУББОТА

ОРТВ

8.30 Телеутро.
9.45 Слово пастыря.
10.00 Версии.
10.20 Зов Джунгли.
10.50 Фильм-детям "Кешка и борода".
11.10 Мультфильм.
11.25 Утренняя почта.
12.00 Смак.
12.15 Медицина для тебя.
12.50 Малые города России.
13.20 Бомонд.
13.40 Фильм по роману Ж.Верна "Похищенный дирижабль".
15.10 Экслибрис.
15.20 Зеркало.
16.00 Новости.
16.20 Большие гонки.
16.45 Мультфильм.
17.00 Космические приключения в фильме "Москва-Кассиопея".
18.20 В мире животных.
19.00 Новости.
19.20 Счастливый случай.

20.05 Острозубный боевик "Телохранитель".
21.45 Спокойной ночи, малыши!.
22.00 Время.
22.55 Брейнг-ринг.
00.40 У всех на устах.
01.05 Теннис. Кубок Девиса. Полуфинал. Сборная России—Сборная Германии.
02.10 Время.
02.30 Улицы Сан-Франциско.
03.20 Кумиры, кумиры. Тото Кутуньо (до 04.00).

Россия

9.00 Вести.
9.20 Подробности.
9.30 Звезды говорят.
9.35 От винта.
9.50 Компас "Роста".
10.05 Правительственные будни.
10.35 Российское бюро путешествий.
11.20 Антракт.
11.30 В мире животных.
12.25 Чисто английский репортаж.
12.35 Худ. фильм "Капитан Америка" (США).
14.15 Кто мы?
14.45 Де-факто.
15.00 Вести.
15.30 Твои возможности, человек.
16.05 Антракт.
16.10 Как жить будем?
16.55 "Комиссар Мегре и ленивый вор". Часть 1-ая.
17.45 Ваше право.
18.00 Наш старт.
18.35 Телеконкурс юристов.
19.20 Звезды мирового экрана.
19.50 Теннис. Кубок Девиса.

Полуфинал. Россия-Германия.
20.40 Горячая десятка.
21.00 Вести.
21.25 По-русски.
21.55 Сергей Бондарчук в фильме "Попрыгунья".
23.35 Автомиг.
23.40 Совершенно секретно.
00.35 Первенство мира по шахматам.
01.50 Река времени (до 01.55).

3 канал Бурятия

18.00 Мультфильм.
18.20 Домовой.
18.50 Художник и время. Данзан Дондоков.
19.30 Комедия "Пробизнесмена Фому".

24. ВОСКРЕСЕНЬЕ

ОРТВ

8.30 Телеутро.
10.20 С утра пораньше.
10.50 Мультфильм.
11.10 Пока все дома.
11.45 Хрустальный башмачок.
12.30 Служу России.
13.00 "Лики земли". Фильм 4-ый.
13.50 Вся Россия.
14.15 Песни композитора Александра Аверкина.
14.30 Кукольный дом.
15.15 Очевидное невероятное.
16.00 Новости.
16.20 Музыка в эфире.
17.10 Клуб путешественников.
17.55 Америка с М.Таратуттой.
18.25 Приключения капитана Врунгеля.
19.00 Новости.
19.20 Суфлёр.
20.00 Один на один.
20.30 Кумиры, кумиры. Тамара Гвардцители.
20.50 Шон Коннерив приключенческом фильме "Бандиты во времени".
23.00 Воскресенье.
23.50 Новости спорта.
00.05 "Рейли-король шпильеров" 7 серия.
01.05 Любовь с первого взгляда.
01.35 Теннис. Кубок Девиса. Полуфинал. Сборная России—Сборная Германии.
02.40 Время.
03.00 Улицы Сан-Франциско (до 03.50).

Россия

9.00 Вести.
9.20 Звезды говорят.
9.25 Первый дубль.
9.40 Золотой ключик.
9.55 Грош в квадрате.
10.25 Последний поэт.
10.45 Доброе утро.
11.15 Теннис. Кубок Девиса. Полуфинал. Россия-Германия.
12.10 Аты-баты.
12.40 Футбол без границ.
13.25 Худ. фильм "Сентиментальное путешествие на картошку".
14.55 Консолидация.
15.00 Вести.
15.30 Не вырубить.
15.45 "Комиссар Мегре и ленивый вор". Часть 2-ая.
16.40 Параллели.
16.55 Российские железные дороги.
17.15 Мастер.
18.00 Волшебный мир Диснея.
19.00 Вести.
19.25 Автомиг.
19.30 На первенстве мира по шахматам.
19.45 Короткометражные худ. фильмы.
20.55 Чемпионат мира по автогонкам.
23.00 У Ксюши.
23.35 Фильм Сергея Бондарчука "Ватерлоо" (Италия-СССР).
02.05 Река времени (до 02.10).

3 канал "Бурятия"

18.00 Мультфильм.
18.20 Факт.
18.30 Авоська.
18.40 Мунхэ зула.
19.10 Комедия "Личная жизнь в стране Затраханде".

Спорт

ТОБШОХОНООР...

ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА ба спортыг хүгжөөх хэмжээ ябуулгануудай асуудалнуудаар эрдэмэй-ажал ябуулгын конференци Бурядай багшанарай институтай актова зал соо болобо. Москва болон бусад хотонуудай мэдээж эрдэмтэд, физическэ культура ба спортын мэргэжэлтэд, багшанар, тренернүүд энэ хуралдаанай хүдэлмэридэ хабаадаа.

Академик Юрий Железняк, эрдэмэй доктор Альберт Родионов болон Бурядай багшанарай институтай ректор профессор Степан Калмыков, физическэ культурын факультэдэй декан Виталий Цинкер болон бусад зүбшэн хэлсэсэн асуудалнуудаар элдхэнүүд хэлэн, үгс хэлэһэн байгаа. Хүүлээрнь конференцидэ хабаадагшад дүрбэн секцидэ хубааржа, экологиин болон хүн зоной дунда элүүржүүлгын хүдэлмэри ябуулха асуудалнуудаар дүй дүршэлөө халан абалсаһан, наамжануудаа хэлсэһэн байха юм.

ХҮР

ХАРБАЛГА. Залуушуулай дунда Европын түрүү нуури эзэлхын түлөө мурьсөөн хаяхан Великобританиин нийслэл Лондон хотодо дүүрбэ. Энэ мурьсөөндэ дэлхэйн 30 гаран ороной зууһаа дээш хөрхө мэргэн залуу харбагшад хабаадаһан байгаа. Эндэ Россин Федерациин суглуулагдамал команда амжалта туйлаба. Энэ амжалтада нютагаймнай хүбүүн - Улаан-Үдын лингвистическэ гимнази дүүргэдэ, жэлэй туршада США-да хураһанайнгаа хүүлээр мүнөө Москвагай станок бүтээлгын институтай оюутан болоһон спортын мастер Зоригто Манханов ехэ хубитаяа оруулба. Хубийн тоосогоор тэрэ хоёрдохи нуури эзэлжэ, мүнгэн медаляар шагнагдаа. Тийгэжэ тэрэ Россин суглуулагдамал командада

оруулагдажа, ерэхэ жэлдэ дэлхэйн түрүү нуури эзэлхын түлөө мурьсөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртөө.

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ. Суута совет лётчик, Советскэ Союзай гурба дахин герой И. А. Покрышкинай дурасхаалда зорюулагдаһан ехэ мурьсөөн хаяхан Омск хотодо үнгэргэгдэбэ. Нютагаймнай хүбүүн спортын мастер Юрий Чижов эндэ 5 мянган метрэй зайда урилдахадаа, 13 минута 57 секунда саг харуулжа, илалта туйлаа. Спортын мастер Наталья Чистякова 400 метрэй зайда гурбадахи нуури эзэлбэ.

Б. М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын хүүтэдэй зохёохы уран бэлгигэй ордондохи секцидэ ябадаг эдир гимнаст басаган.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ПИВЭ ТУХАЙ ЮУ МЭДЭХЭБТЭ?

- Пивэ уутгы, - гээд Ян Олива томо эржэгэр зузаан ханатай барюулай стакан намда барюулба. Мүн дам гоё гаршагтай саархан пакет харбайба. Энээн соонь юун хээтэй гэшэб, пакедтэй хуурай шүлэн гү, али каша гү гэжэ хаража, үзэжэ байтарни, - "Энэтнай порошок болгоһон пивэ. Гаршаг дээрэн бэшээтэй" - гэбэ.

- 1 литр уһанда 1 халбага порошок хээд, худхаад, дулаахан газарта байлгахат. 5 хоноод байхада, өөрынгоо нэрэһэн пивэ уужа ханаха байхат, - гэжэ дуулгаба.

Иймэ пивэ үнэһнэгүй, хаанашье абаад ябаханда таарамжатай, мүн удаан саг соо гутахагүй юм ха.

700 грамм порошоктоо 10 литр хайн шанартай пивэ гарадаг. Иймэ пивэ буйлуулжа шадаһан чех дарһа нэрэгшэ Ян Олива (Моравийн Брунталь хото) омогорхохо ёһоороо омогорхоно. Юундэб гэхэдэ, хуурай пивэ (хуурай хүншые байна гэшэ ааб даа) би болгохын тула Прагын эрдэм-шэнжэлэлгын нэгэ институт 60-аад онуудта туршалаг хээд үзэһэн, теэд ямаршые үрэ гараагүй. Зүгөөр гансал Ян Олива онһыень оложо, патент абаа юм.

Мүнөө үедэ 45 тонно порошоктоо пивэ Росси руу эльгээгдэхээ байна. Мүн Украинын, США-гай, Латвийн, Канадын олзын хэрэг эрхилэгшэд энэ продукцияр хонирхожо эхилээ. Зүгөөр Германи энээн тухай амаа хатанги, хонирхоногүй, өөрын баварска пивэ тэдэндэ амтатай хаш.

Ян ЖИЖКА,

"Злата Прага" сэтгүүлһээ абтаба.

БАЯР ХҮРГЭНЭБДИ

Хайрата эжы, эгэшэ Намжилма Доржиевна Дамбаевагай нана барахада, шаналал гашуудальемнай хубаадаһан, хүүлшын замда үдэшэлгэдэ туһалһан нютагайхидтаа үри хүүгэдын, Е. Д. Раднаева дүүн, түрэлхидын үнэн зүрхэнэй баяр хүргэнэбди.

Дэлхэйн хонин

дээжэһээ

ХОНИН ЛЭ БАЙН

Рамта гэжэ нэрэтэй хүн урдын Египедтэ ажалуу байһанби гэдэг. Тэрэнэй немка американка хоёр урда зогсоод, хэнийнь Рамта дүтын хани басаган тоолохоб гэжэ тодорүүл туршаба. Немка шүүтэ американка ори ганса мэдэ гэжэ тоологдаа. Рамта египтянин гээд ёһын тэдэ тоолодог. Нүнэнэй иигэдэгшье наань, тэрэнэй Атлантидада түрэн гү сэрэгшэн-кроманьонца ба магад гээд тоологдог юм.

46-тай Джуди Най-официантка байхада өөрынгоо медиум болго. Рамта 1978 ондо шэлэ байгаа. Мүнөө энэ эхэнэр соо 4 миллион доллар Магад Рамта олзошолно. Өөһэдэгөө "рамстернуу" тоолодог адептнуу спиритическэ сеансууд үедэ бии болоод, тодо юумэн тухай урилдаа хэлээд, горитой мүнэ абтед тэрэн тэрэнэ хэрэгтэй байха хэм даа?

XX ЗУУН ЖЭЛЭЙ ХҮН

БАГА...

Англидахи Кент округ Саксон гэжэ тосхон ажаһуудаг 28 ханга Кристина Чэмберс болон үхибүүдын гэрээ орло ондоо тээшээ зөөхэ баг болобо. Юундэ нигээб гэр гэр соонь шүдхэр бии ха юм. Антониа гэжэ нэртэй гээд мэдүүлэг дүрсэ түр хубүүндэнь удаан басагадан харагдадаг болоо.

Нютагай викири хандаһыень шүдхэр үлдэжэ шадахагүй байша. Саксондонь Антониа нэрэтэй хүн ажалуу байһанаа, хээзэб даа бараа гээд лэ тодорүүл. Яахашье аргаяа оложо, нэрэй засагаар хандаһан, ондоо гэр үгөө юм ха.

ТҮЛӨӨНЭГҮЙ БАА

ЯБАГААР ЯБА

Алиментнуудыг түлээтэ зондо хандаһаа США-да ондо боложо байна. Тийгээд Флорида штатай нэгэ хотод гуша гаран полицейскнууд албанай нохойнуудай патрульна вертолёт хабаадагатайгаар нийм зониие бариха талаар операц үнгэргэгдэбэ. Тийгээ 600 гаран хүн баригдаа.

Эдэнэр бултадаа яла бол бүхы алиментсээ түлөө сүүлөөд табигдаха. Алимент түлөөгүйшүүлэй нэгэн 5 мян доллартоёо хахасаха бол Гадна баригдаһан зоний нийн бусад ондоо тэмт ябадалнуудыг гаргаһан гү хая нааша түрмэһөө гархат хаш. Гадна алимент түлөө зониие машина жолоод эрхэһэнь хаһадаг болон Энэ США-да шанта хэһа гээд тоологдог юм. Тийгээ түлөөгүй хадаа ябагаар болоно гэшэ.

(Хонинуудһаа абтаба)

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.М.Ж. (харюусалгата секретарь), НИМЦЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИИТАЕВ В. И. (хэблэлэй директор), РИНЧИНОВ С.Д. (редакторай орлогшо), САМБЯЛОВА Т.В.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 4327. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдэ. *Директорэй телефон: 2-40-45. Б-0079-дхи номертойгоор бүрихэлдэ абтанхай. Заказ №174.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмный - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08; 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретаридай - 2-60-91, тахуу нийтлэл-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуулинуудай - 2-60-22 (даагшань), 2-57-63, олонийтын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; орцуулгын - 2-67-81; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнууд: Агинска - 3-42-19; Закаменска - 30-61, Баргажанда - 91-6-40.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.